

Beschavingsoffensief ?

Een onderzoek naar de heropvoeding van Rotterdamse burgers

Masterthesis Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Esther Vera

Beschavingsoffensief ?

**Een onderzoek naar de heropvoeding van
Rotterdamse burgers**

Esther Vera, 289722

Masterscriptie Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Collegejaar 2012 -2013

Erasmus Universiteit Rotterdam

Onder begeleiding van: Dr. M.R.P.J.R.S. van San

Tweede lezer: Dr. T.W.M. Veld

“Waar u niet kan, zullen wij u helpen,
waar u niet wilt, zullen wij u dwingen”

(Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving

'Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen')

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 :

<i>Inleiding</i>	1
------------------	---

Hoofdstuk 2 : Theoretisch Kader

2.1	<i>Multiprobleemgezin</i>	2
	<i>2.1.1 Zelfredzaamheid</i>	3
	<i>2.1.2 Burgerschap</i>	4
2.2	<i>Achter de voordeur aanpak</i>	5
2.3	<i>Risicomaatschappij</i>	11
	<i>2.3.1 Revanchisme</i>	12
	<i>2.3.2 Revanchisme in Europa</i>	13
	<i>2.3.3 Grotestedenbeleid Nederland</i>	13
	<i>2.3.4 Rotterdam en revanchisme</i>	14
	<i>2.3.5 Sociale herovering in Rotterdam</i>	17
	<i>2.3.6 Leefbaarheid, sociale cohesie</i>	18
	<i>2.3.7 Preventie of prepressie</i>	20
2.4	<i>De Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen</i>	21
	<i>2.4.1 De Leefgebieden</i>	21
	<i>2.4.2 De Piramide van Maslow</i>	22
2.5	<i>Onderzoeksvragen</i>	24

Hoofdstuk 3 : Methodologische Aanpak

3.1	<i>Onderzoeksopzet</i>	25
3.2	<i>Methode</i>	25

Hoofdstuk 4 : De gezinnen vanuit het oogpunt van twee hulpverleners

<i>4.1.1 Start van de interventie</i>	27
<i>4.1.2 Rapportages</i>	29
<i>4.1.3 Verloop van de interventie</i>	31

4.1.4	<i>Verschil in resultaten</i>	34
4.1.5	<i>Drang en dwang</i>	35
4.1.6	<i>Afsluiting van de interventie</i>	35
4.1.7	<i>Aanbevelingen</i>	37

Hoofdstuk 5 : De dossiers in beeld

5.1	<i>Problemen, doelen en leefgebieden</i>	38
5.2	<i>Conclusie: Dossiers</i>	42
5.2.1	<i>Rapportages</i>	42
5.2.2	<i>Complexiteit van de problematiek</i>	44
5.2.3	<i>Medewerking</i>	45
5.2.4	<i>Overige conclusies</i>	46

Hoofdstuk 6 : Casussen van afgeronde Vroegtijdige Interventies in Gezinnen

6.1	<i>Het gezin A: Voorbeeld van een positief afgesloten VIG</i>	50
6.2	<i>Het gezin B: Voorbeeld van een VIG met een positieve afloop, na gebruik van dwang</i>	53
6.3	<i>Het gezin C: Voorbeeld van een VIG interventie met een negatieve afloop, na gebruik van dwang</i>	55
6.4	<i>Het gezin D: Een voorbeeld van een mislukte VIG interventie</i>	57
6.5	<i>Conclusie: Casussen</i>	58

Hoofdstuk 7 : Conclusie

Literatuurlijst

Bijlagen

	<i>Bijlage 1 : Lijst van afkortingen</i>	71
	<i>Bijlage 2 : Aantal doelen en scores per gezin</i>	73

1. Inleiding

Rotterdam is een stad van uitersten. Enerzijds heeft het internationale allure, getuige de haven en de architectuur. Anderzijds is er sprake van armoede en grote sociale achterstanden. Uit het rapport 'de staat van Rotterdam 2011' blijkt dat de stad op verscheidene terreinen een flinke achterstand heeft op de rest van Nederland en op de andere steden uit de G4 (Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Utrecht). De gemeente probeert op innovatieve wijze de problemen op sociaal, economisch en fysiek vlak te bestrijden. Door middel van vijf actieplannen (Overheidssturing op uitvoering en resultaat gericht) tracht zij weer grip te krijgen op de ontwikkelingen die zich in de gemeente voordoen (Gemeente Rotterdam, 2003: 33-74). Onderdeel van deze plannen zijn het vergroten van de zelfredzaamheid van burgers en het motiveren van actief burgerschap. Speciale aandacht in het Rotterdamse programma krijgt het thema jongeren en de probleemgezinnen waarin zij opgroeien. Om het risico van het eventueel ontsporen van jongeren te ondervangen heeft de gemeente meerdere maatregelen getroffen. Zo is onder andere het Elektronisch Kind Dossier ontwikkeld waarin alle gegevens van kinderen, maar ook alle risicofactoren waar zij tijdens hun jeugd mee te maken krijgen, zijn opgenomen. Zij probeert door middel van repressie invloed uit te oefenen op de omstandigheden waarin kinderen opgroeien en door middel van preventie vroegtijdig risico's te ondervangen. De gemeente poogt daarnaast door middel van een "achter de voordeur aanpak" de complexe sociale (meervoudige) problematiek van gezinnen in achterstandswijken aan te pakken. Hiertoe zijn meerdere interventies in het leven geroepen, waaronder de Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen (VIG). Van alle in het leven geroepen interventies is VIG het meest ingrijpend hierbij begeven gezinscoaches zich, door middel van drang en dwang, achter de voordeur van multiprobleemgezinnen, waarna een zeer intensief hulpverleningstraject wordt opgestart. Indien een gezin niet wenst mee te werken aan deze interventie kunnen zij hier alsnog toe gedwongen worden, tenzij zij de verregaande consequenties willen dragen.¹ Uit de factsheet '*Rotterdam maakt werk van verbetering gezinsinterventies*' van de GGD Rotterdam-Rijnmond (2011: 6) blijkt dat in 2011 driekwart van de trajecten op reguliere wijze is afgesloten, waarbij een grote meerderheid van de gestelde hulpverleningsdoelen

¹ Op grond van artikel 9 WWB kunnen, op het niet aanvaarden van de geboden hulp verschillende sancties staan zoals het korten op een bijstandsuitkering of de uithuisplaatsing van de kinderen.

deels of geheel behaald is. Het is van belang meer inzicht te verwerven in deze zogenaamde 'drang en dwang' interventies en of zij daadwerkelijk de zelfredzaamheid van multiprobleemgezinnen kunnen vergroten. Om dit te bewerkstelligen is het van cruciaal belang om meer inzicht te krijgen in de succesfactoren en werking van dergelijke interventies, waar deze nog voor verbetering vatbaar zijn en of de zelfredzaamheid van multiprobleemgezinnen daadwerkelijk bewerkstelligd wordt.

2. Theoretisch kader

2.1 Multiprobleemgezin

In Nederland hebben verschillende benaderingen elkaar opgevolgd voordat de term 'multiprobleemgezinnen' in zwang kwam. Baartman (1988), die deze verschillende benaderingen heeft beschreven, geeft aan dat iedere periode een eigen terminologie kent. In het begin van de negentiende eeuw werd er in Nederland vanuit een armoedeperspectief naar marginale gezinnen gekeken. Arme gezinnen werden omschreven als een politiek probleem dat via tewerkstelling en educatie opgelost kon worden. Later veranderde het politieke probleem in een geïndividualiseerd probleem. De oorzaken van armoede ging men meer zoeken bij tekortkomingen van het individu, met name het gebrek aan discipline en zelfzucht (Baartman, 1988: 310-311). Een eeuw later ging de politiek, marginale gezinnen vanuit huisvestingsperspectief beschouwen, beschrijft Baartman. De 'sociaal ontoelaatbaren', werden niet langer tot 'fatsoenlijke' woningen toegelaten. In speciale woonwijken werden deze gezinnen onder toezicht gesteld zodat ze konden leren hoe ze op fatsoenlijke wijze een huis konden onderhouden. Met name erfelijke belasting werd in deze tijd aangeduid als oorzaak van marginaliteit (Baartman, 1988: 311-312). Vanaf de jaren dertig werd er gesproken over "onmaatschappelijke gezinnen". Hiermee werd bedoeld op het feit dat de leefwijze van deze gezinnen verschilde van de bestaande maatschappelijke normen. De oplossing voor dit probleem werd gevonden in heropvoeding van de onmaatschappelijke gezinnen. Deze gezinnen werden uit de samenleving verwijderd en in kampementen geplaatst (Baartman, 1988: 312). Vanaf de jaren zestig werden marginale gezinnen als 'kansarm' of 'cultureel gedepriveerd' beschreven. De oorzaak van hun problemen werd niet langer gevonden in individuele tekortkomingen, maar in de maatschappij zelf. Pas in de jaren tachtig is de term multiprobleemgezinnen feitelijk in

zwang gekomen. Bij multiprobleemgezinnen ligt de nadruk in het beleid op het voorkomen van diverse problemen. Er is geen eenduidige beschrijving van de kenmerken van multiprobleemgezinnen weer te geven (Steketee, 2010: 9).

2.1.1 Zelfredzaamheid

Zelfredzaamheid wordt beschreven als 'het zichzelf kunnen redden in de maatschappij', waarbij de overheid er vanuit gaat dat mensen niet uit zichzelf zelfredzaam zijn of gaan worden. Door het terugtreden van de verzorgingsstaat en het wegvallen van de oude sociale structuren in de samenleving moesten burgers zichzelf zien te redden. De verzorgingsstaat had "het vermogen van veel individuen om voor zichzelf te zorgen zeer sterk ondermijnd" volgens de socioloog Schuyt (in Tonkens in Verplanke, 2002: 244). In deze definitie ligt het accent op de zelfontplooiing van burgers. Er vond in de jaren tachtig echter een verschuiving plaats naar een nadruk op economische zelfontplooiing, zelfredzaamheid werd in deze periode beperkt tot arbeidsparticipatie. In de jaren negentig is er een derde verschuiving ontstaan die omschreven is door Anthony Giddens (in Tonkens in Verplanke, 2002: 245). Hij noemde deze derde golf 'de sociale investeringsstaat', waarin de verzorgingsstaat burgers ondersteunt bij het bereiken van zelfredzaamheid. Burgers moeten in staat gesteld worden hun verantwoordelijkheid te nemen en te emanciperen, waarbij rechten tegenover plichten gesteld worden. Een burger heeft recht op een uitkering, maar moet als tegenprestatie opleidingen volgen en actief op zoek naar werk gaan. Tonkens (in Verplanke 2002: 246) maakt een onderscheid tussen spontane sociale zelfredzaamheid en geleide sociale zelfredzaamheid. Spontane zelfredzaamheid komt tot uiting als burgers niet geremd worden door bureaucratie en professionals, bij geleide zelfredzaamheid wordt er juist gepleit voor een actieve aanpak door de overheid en professionals. In het huidige Grotestedenbeleid is sprake van geleide individuele en sociale zelfredzaamheid, waarbij er vanuit wordt gegaan dat mensen niet uit zichzelf zelfredzaam zijn, maar zelfredzaam moeten worden gemaakt. Waarbij met individuele gestuurde zelfredzaamheid wordt bedoeld, dat het individu voor zichzelf kan zorgen en geen gebruik of misbruik zal maken van sociale voorzieningen. Sociale gestuurde zelfredzaamheid moet voor veiligheid en leefbaarheid in een wijk moet zorgen. De bevordering van zelfredzaamheid is in handen van de overheid en sociale organisaties. Het doel hiervan is om mensen te leren om zichzelf te kunnen redden in de maatschappij. Een achterliggende reden voor het bevorderen van de zelfredzaamheid van burgers is, het

motiveren om voor een leefbare en veilige leefomgeving te zorgen. Onder zelfredzaamheid wordt dan verstaan dat burgers zelf proberen oplossingen te bedenken voor het oplossen van conflicten en problemen rondom veiligheid. (Boutellier, 2008: 254) De zelfredzaamheid van burgers moet volgens beleidsmakers vergroot worden, opdat zij uiteindelijk actief gaan participeren in de samenleving en zij tot 'oproepbare burgers' gevormd kunnen worden. Op deze wijze zal de burger gaan bijdragen aan de leefbaarheid en veiligheid in zijn leefomgeving. Daarnaast zou een verantwoordelijk burger volgens de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2000: 13) niet onnodig gebruik of misbruik maken van sociale voorzieningen en actief mee gaan denken over publieke voorzieningen.

2.1.2 Burgerschap

De verschillende zuilen in het verzuilde Nederland boden tot in de jaren zestig structuur en een normen- en waardenstelsel aan Nederlanders, daarnaast werd hen verantwoordelijkheid en solidariteit naar de eigen gemeenschap bijgebracht. Door middel van sociale controle werden mensen uit de eigen zuil in het gareel gehouden. Met het wegvallen van de sociale structuren die de verzuiling in Nederland voorheen bood, vielen ook de maatschappelijke mechanismes weg die een maatschappelijk integrerende werking hadden. (WRR, 1992) Onder invloed van de individualisering begonnen burgers hun eigen identiteit te ontwikkelen en waren zij niet langer automatisch de drager van 'burgerzin' en 'burgerdeugd'. Het gemeenschapsgevoel van Nederlanders kwam hierdoor onder druk te staan. De nationale overheid greep hier op in door burgers opnieuw een gemeenschapsgevoel bij te willen brengen. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid stelt dat "Bij de *'reproductie van burgers'*, de vorming van mensen tot autonome en oordeelkundige leden van een publieke lotsgemeenschap, de overheid het voortouw dient te nemen. Heden ten dage ontspringt burgerschap niet kant en klaar uit de maatschappij. Het is een publieke verantwoordelijkheid om elementen in die plurale maatschappij zodanig te combineren dat uit hun onderling verkeer in de publieke sfeer burgerschap resulteert " (WRR, 1992: 19). "Deze taak van het reproduceren van burgers is bij ieder overheidshandelen in het geding . Elk overheidshandelen kan en mag op zijn effect op (de reproductie van) burgerschap bekeken worden " (WRR, 1992: 20). Volgens hetzelfde WRR rapport kan bij een gebrek aan gemeenschapszin, de politiek haar beleid niet uitvoeren. "Burgerschap verwijst naar het vermogen en de bereidheid om zich op één of

meer gebieden van het maatschappelijk leven in te zetten voor de publieke zaak.” volgens Van den Brink & De Ruijter (2003: 41). De Nederlandse politiek roept dientengevolge op tot actief burgerschap, waarbij burgers niet alleen trouw zijn aan de wetten in dit land, maar dat zij ook de verantwoordelijkheid nemen om bij te dragen aan het gemeenschappelijke leven, oftewel ‘responsabilisering’. De overheid heeft sinds de opkomst van Pim Fortuyn, veiligheid en burgerschap hoog op de politieke agenda staan. Door middel van het stimuleren van burgerschap zal de burger deelnemen aan het maatschappelijk leven en zorg dragen voor de veiligheid en leefbaarheid van zijn leefomgeving. Op deze wijze probeert de overheid, door het heropvoeden van burgers, de veiligheid en sociale cohesie in steden te verbeteren. Maar om tot collectieve ‘zelfredzaamheid’ en collectieve ‘oproepbaarheid’ te komen, moet een burger allereerst individueel zelfredzaam zijn. (Tonkens, 2002: 24)

2.2 Achter de voordeur aanpak

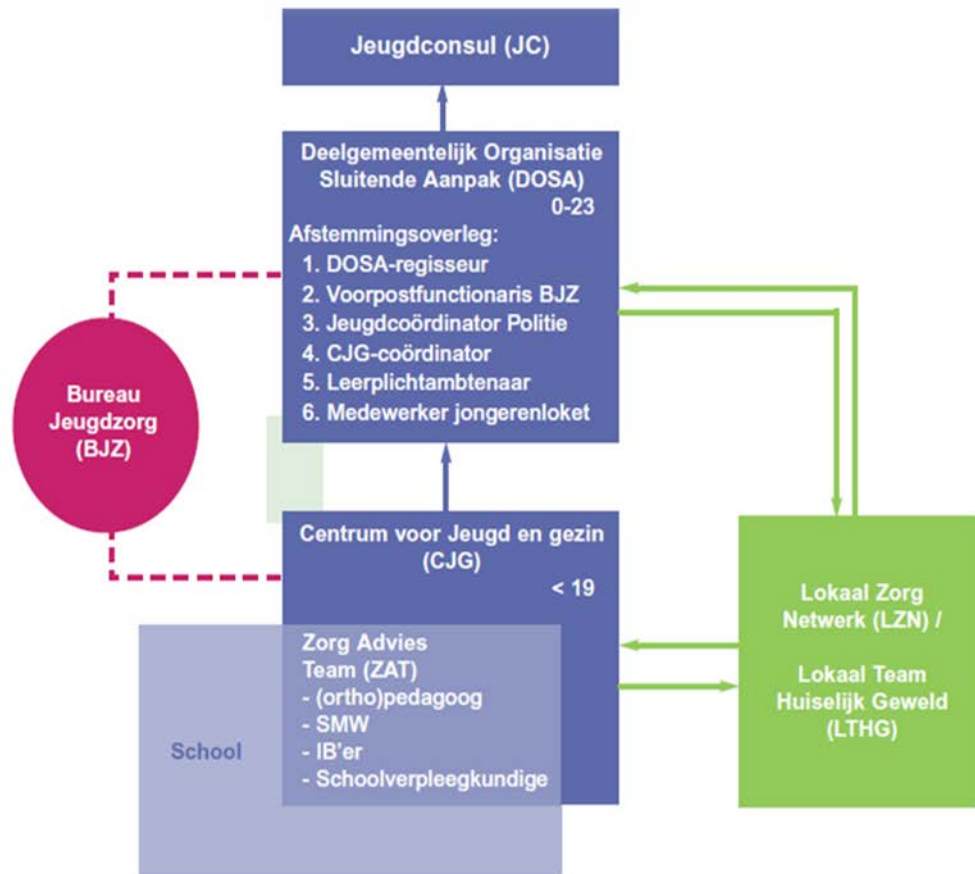
Zoals eerder vermeld heeft de Rotterdamse gemeente zichzelf het recht toegeëigend om letterlijk achter de voordeur van haar bewoners te kijken. Toch is deze aanpak niet nieuw. Honderd jaar geleden waren er al vormen van een ‘achter de voordeur aanpak’ terug te vinden in de samenleving. Zo werden er vroeger huisbezoekjes afgelegd door vrouwen uit de betere kringen om bijvoorbeeld te beoordelen of een gezin een uitkering diende te ontvangen. Deze vrouwen onderzochten hiertoe de gezinssituatie en bemoeiden zich met de opvoeding van de kinderen in het gezin (Van der Lans e.a., 2006). Vanaf 1914 ontstond er een nieuwe aanpak waarbij ‘onmaatschappelijke’ gezinnen in wijken bij elkaar werden gezet, alwaar zij heropgevoed moesten worden tot fatsoenlijke gezinnen zodat zij niet langer een ‘probleem’ zouden vormen voor de maatschappij (Van Doorn, 2004). Vanaf de jaren vijftig kwam er een einde aan deze ‘bemoeizorg’ en kwam de nadruk meer te liggen op professionele ondersteuning indien mensen hierom vroegen. Hulpverleners gingen mensen voortaan, op basis van gelijkwaardigheid, ondersteunen, waardoor mensen niet langer betutteld en heropgevoed werden. Inmenging in de privésfeer werd als paternalistisch en stigmatiserend beschouwd. Onder invloed van de individualisering, de professionalisering van hulpverleners en de opkomst van marktwerking in de zorg trok de overheid zich terug uit de privésfeer van gezinnen. Tot er in 2001, in Rotterdam, een initiatief ontstond om te starten met een ‘achter de voordeur project’ om de veiligheid in daartoe aangewezen gebieden te verbeteren. Na de eerste proefrondes met deze aanpak zijn de maatregelen

steeds verder uitgebreid waardoor er niet langer enkel gehandhaafd werd door de gemeente, maar dat de overheid er nu ook op sociaal vlak voor haar burgers kon zijn. Het 'nieuwe' van deze aanpak ligt verscholen in het feit dat de gemeente Rotterdam een proactieve houding aanneemt waarmee individuele en ook moeilijk bereikbare gezinnen geholpen kunnen worden. Er zijn verschillende vormen van 'achter de voordeur projecten' te noemen, waardoor Rotterdamse burgers een huisbezoek kunnen krijgen. Zo krijgen de bewoners van hotspotgebieden vrijwel altijd een bezoek van sociale instanties, andere Rotterdamse bewoners krijgen een bezoek als zij aan bepaalde kenmerken voldoen, waardoor zij mogelijk problemen zouden kunnen hebben en weer anderen op basis van een melding. Er worden in Rotterdam regelmatig controlerende huisbezoeken afgelegd, waar op basis van een risicoanalyse van het gezin op afgegaan wordt. (Nicis Institute, 2009: 19) Hierbij gaat het om meer dan de privésfeer van bewoners betreden. Op het moment dat een hulpverlener over de drempel stapt kan er een hele keten van hulpinstanties ingeschakeld worden wat moet leiden tot een verbetering van het dagelijks leven van een gezin, maar er kan ook enkel een informeel gesprek plaatsvinden (Nicis institute, 2009). Het Rotterdamse beleid maakte hiermee een koppeling tussen repressie, preventie en zorg om burgers (weer) zelfredzaam te maken en problemen de kop in te drukken of in de toekomst te voorkomen. De gemeente Rotterdam heeft zichzelf tot doel gesteld kinderen op te laten groeien in een prettige leefomgeving. In de plannen van aanpak voor de jeugd is er sprake van drie elementen die gestimuleerd moeten worden. In Rotterdam Veilig (Gemeente Rotterdam, 2006) staat dat er sprake is van assimilatoire, emancipatoire en participatoire elementen. "In het Rotterdamse ligt sterk de nadruk op participatoire doelen. De beide andere typen doelen worden gezien als voorwaarden voor participatie. De belangrijkste boodschap aan ouders, kinderen en jongeren is 'meedoen' in onderwijs, het publieke domein en werk. Het beleid is erop gericht om ouders, kinderen en jongeren zoveel mogelijk te laten deelnemen of terug te brengen naar reguliere maatschappelijke instituties en contexten." "Een dergelijke prioriteit bij participatoire doelen is goed te begrijpen en ligt voor de hand in een pluriforme stad waarin er grote problemen zijn in het samenleven. Dit geldt temeer daar het aantal risicofactoren in het opvoeden en opgroeien naar verhouding groot is" (Gemeente Rotterdam, 2006: 15-16).

De GGD Rotterdam-Rijnmond heeft meerdere 'signaleringsinstrumenten' ontwikkeld om vroegtijdig te kunnen ingrijpen in het leven van jongeren zodra het risico ontstaat van een verstoorde ontwikkeling. Jongeren die risico lopen op een verstoorde ontwikkeling groeien vaak op in multiprobleemgezinnen en hebben vaak net als hun ouders op één of meer vlakken in hun leven problemen. De multiprobleemgezinnen waarin deze jongeren opgroeien bieden geen goede sociale omgeving waarin kinderen zorgeloos kunnen opgroeien en zij zorgen dan ook vaak voor overlast (Gemeente Rotterdam, 2006). Over het algemeen kan gesteld worden dat kenmerkend voor multiprobleemgezinnen is dat de gezinnen meerdere problemen tegelijkertijd hebben. Deze problemen zijn van verschillende aard, en bevinden zich op verschillende leefgebieden van zowel de kinderen als de ouders binnen het gezin. Daarnaast zijn de problemen complex, omdat de verschillende probleemgebieden met elkaar verweven zijn en elkaar bestendigen. Ten slotte zijn de problemen vaak intergenerationeel en weerbarstig. Verbeteringen worden slechts moeizaam bereikt (Steketee & Vandenbroucke, 2010).

De problematiek van multiprobleemgezinnen is vaak te groot om op te kunnen lossen door de inzet van reguliere hulpverleningsinstanties. Deze instanties kunnen dit onder de aandacht brengen bij de DOSA (Deelgemeentelijke Organisatie Sluitende Aanpak). Deze organisatie heeft als oogmerk het tijdig opmerken en voorkomen van probleemgedrag bij 'risicjongeren' van 0 tot 23 jaar, in de verschillende Rotterdamse deelgemeentes. Op het moment dat er meerdere meldingen bekend zijn over één jongere onderzoekt een DOSA-regisseur of en welke hulpverlening gepast is voor deze jongere. Ook het gezin van de jongere wordt bij het traject betrokken. Iedere aan DOSA gelieerde instantie kan een melding doen bij een DOSA regisseur, waarna een hulpverleningstraject gestart kan worden. In figuur 1 is een schematische weergave van DOSA en alle hieraan gekoppelde partners afgebeeld. Om jongeren in voornoemde multiprobleemgezinnen te kunnen helpen zijn jeugdhulpverleners alsmede de gemeente Rotterdam van mening dat er een integrale aanpak van de problemen moet plaatsvinden op meerdere terreinen tegelijkertijd. Er moet ingegrepen worden in het leven van de ouders, hun kinderen en de leefomgeving van het gezin. Hiertoe hanteert de gemeente Rotterdam zes opvoedondersteuningsaanpakken, te weten; Eigen Kracht conferenties, Gezinskracht, Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen (VIG), VoorZorg, Gezamenlijke Aansturing Aanpak Feijenoord (GAAF) en Home-Start. Al deze

aanpakken hanteren een intensieve vorm van gezinsbegeleiding, waarbij uitgegaan wordt van ‘de kracht van het gezin’ (Gemeente Rotterdam, 2007).

Figuur 1 (Bron: Cahier DOSA Rotterdam)

Ondanks de vele vormen van hulpverlening en opvoedondersteuning waarmee gezinnen geholpen kunnen worden bij het aanpakken van hun problemen is niet ieder gezin bereid om hulp te vragen. Om toch in te kunnen grijpen bij gezinnen en de ontwikkeling en opgroeiomgeving van kinderen veilig te kunnen stellen kan de gemeente ingrijpen met behulp van zogenaamde ‘drang en dwang’ interventies. In Rotterdam wordt gebruik gemaakt van drie interventies die werken vanuit drang en dwang. Door middel van het gebruik van drang en dwang kunnen zorgmijdende probleemgezinnen gedwongen worden mee te werken aan de interventies. Volgens de gemeente Rotterdam (2006: 17) “Worden burgers op hun verantwoordelijkheden aangesproken en zo nodig met drang en dwang

ertoe gebracht om aan de samenleving mee te gaan doen. Doorgaans krijgt dit de vorm van een outreachende, bemoeizorgachtige individuele benadering, waarbij veel moeite wordt gedaan om hoe dan ook in contact te komen met de burger, maar ook wordt er gebruik gemaakt van het (dreigen met) korten op uitkeringen. Het aan de orde stellen dat de gemeentelijke overheid zich met drang en dwang, sancties en straffen (uiteraard geheel binnen de geldende wet- en regelgeving) mag bemoeien met het opvoeden en opgroeien, heeft een doorbraak betekend in de landelijke discussie hierover". Rotterdam is als eerste Nederlandse gemeente met dergelijke interventies aan de slag gegaan. Deze repressieve aanpak past in het stedelijke beleid van Rotterdam en het Grotestedenbeleid van de nationale overheid. Door middel van 'drang en dwang' interventies wordt het voor de gemeente Rotterdam mogelijk in te grijpen binnen multiprobleemgezinnen, achter hun voordeur. Deze interventie wordt gestart als de reguliere hulpverlening deze gezinnen niet (meer) kan helpen en heeft als doel een veilige woon- en leefomgeving voor de kinderen in deze gezinnen te creëren. Op het niet aanvaarden van de geboden hulp kunnen verschillende sancties staan zoals het korten op een uitkering of de uithuisplaatsing van de kinderen. De interventies die gebruik maken van drang en dwang zijn in het leven geroepen om kinderen onder de 16 jaar, met ouders die een uitkering ontvangen te monitoren en in een prettige leefomgeving op te laten groeien.

De Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen (VIG) en de Intensieve Begeleiding Antilliaanse Gezinnen (IBAG) zijn de zwaarste interventies die door de DOSA opgelegd kunnen worden aan een multiprobleemgezin. Beide interventies werken volgens exact dezelfde methodiek en in het vervolg van deze scriptie zal er daarom enkel nog gesproken worden over de VIG. Deze interventie is gestoeld op artikel 9 van de Wet Werk en Bijstand (WWB), waarin staat dat eenieder die een uitkering ontvangt zelf moet meewerken aan zijn sociale activering gericht op arbeidsinschakeling, uitzonderingen daar gelaten (red). Op basis van artikel 9 WWB is de gemeente Rotterdam gemachtigd iemand door middel van drang en dwang zover te krijgen dat hij meewerkt aan de VIG. Eén van de meest opvallende uitgangspunten bij deze hulpverlening is, "Waar u niet kan, zullen wij u helpen, waar u niet wilt, zullen wij u dwingen." Bij weigering volgen er consequenties, zoals het korten op de uitkering, een ondertoezichtstelling van de kinderen of een uithuisplaatsing. De VIG wordt vaak als een 'laatste kans interventie' gezien, omdat de gezinnen die deze interventie opgelegd krijgen

onder dwang mee moeten werken. Het doel van de VIG is dat ouders in staat zijn een veilige leefomgeving te bieden aan hun kinderen in en om het huis en dat het gezin (weer) toegankelijk is voor hulp zonder externe dwangmiddelen (Heuves & Bartelink, 2010). De hulpverlening wordt onder andere gekenmerkt door de lage case-load van de gezinscoach en het feit dat er aan één gezin, één hulpverlener wordt toegewezen met één plan van aanpak. Radar, Bureau voor sociale vraagstukken (Spirit et al, 2010), heeft de VIG methodiek ontwikkeld en nauwkeurig omschreven op haar website, waarna deze is opgenomen in de databank effectieve jeugdinterventies van het Nederlands Jeugd Instituut, hierna NJI. Volgens de methodiekbeschrijving (Heuves & Bartelink, 2010) is de VIG ontwikkeld voor jongeren onder de 16 jaar die op meerdere leefgebieden tegelijkertijd problemen ondervinden. De multiprobleemgezinnen waarin zij opgroeien bieden geen veilige en stabiele leefomgeving voor een onbezorgde jeugd. Op het moment dat de VIG wordt opgelegd aan een gezin krijgt het een gezinscoach toegewezen. De gezinscoach probeert het gezin op allerlei gebieden te ondersteunen en begeleiden in het belang van de kinderen in het gezin. De VIG grijpt flink in op het dagelijkse leven van multiprobleemgezinnen, omdat de gezinscoach in de eerste en tweede fase van de hulpverlening de regie van het gezin overneemt. Het is een vorm van zeer intensieve hulpverlening die niet vraaggericht maar probleemgestuurd werkt, aangezien de leden van multiprobleemgezinnen vaak niet in staat zijn om een hulpvraag te formuleren, of überhaupt inzien dat zij problemen hebben, formuleert de gezinscoach welke problemen er zijn en hoe deze aangepakt dienen te worden. In de onderzoeksfase is de gezinscoach bijna dagelijks in het gezin om de problemen op de verschillende leefgebieden te analyseren. In de overnamefase neemt de gezinscoach de regie over het gezinsleven over en begint met de aanpak van de meest urgente problemen en stelt een plan van aanpak op. In de derde fase, de leerfase, krijgen de ouders langzaam de regie over hun eigen leven weer terug. In de laatste fase, de afsluitfase, is de coach steeds minder vaak in het gezin aanwezig en begint met de overdracht van het gezin aan andere hulpinstanties. Door middel van de VIG kan op korte termijn de chaos bij multiprobleemgezinnen verminderd worden door op verschillende leefgebieden tegelijkertijd in te grijpen. Hierdoor moet op middellange termijn bereikt worden dat ouders en kinderen participeren binnen het onderwijs en de arbeidsmarkt. Op lange termijn hebben de interventies het doel de maatschappelijke overlast van multiprobleemgezinnen te verminderen en de leefbaarheid van steden te vergroten. Het is volgens de VIG

methodiekbeschrijving de bedoeling dat, door middel van VIG, een gezin binnen zes maanden weer zelfredzaam wordt, waarna zij vervolgens eventueel een mildere vorm van hulpverlening krijgen. De voorheen zorgwekkende zorgmijders zijn hierdoor weer toegankelijk voor de reguliere hulpverlening (Heuves & Bartelink, 2010).

2.3 Risicomaatschappij

De hierboven omschreven ontwikkelingen zijn terug te voeren op het ontstaan van de zogenaamde 'risicomaatschappij'. Volgens de socioloog Ulrich Beck is de moderne samenleving aan het veranderen in een risicomaatschappij. Hij beschrijft in zijn boek *Risk Society* (in Boutellier, 2008) de gevaren en daarmee de risico's van modernisering. De moderne maatschappij heeft op het vlak van economische verdeling van welvaart en groei vele instituties en regelingen getroffen, maar gaat hierbij voorbij aan de risico's en de onbedoelde gevolgen die deze maatschappij kan veroorzaken. Hoe meer de natuur beheerst kan worden door middel van technologie, hoe meer risico's er ontstaan als gevolg van wetenschappelijke ontwikkelingen. Zo steken discussies over wie verantwoordelijk is voor de gevolgen van een ramp, steeds vaker de kop op. Niemand neemt echter de verantwoordelijkheid voor de gevolgen van bijvoorbeeld milieurampen op zich, dit noemt Beck 'georganiseerde onverantwoordelijkheid'. De maatschappij richt zich nu niet langer op economische herverdeling en productie, maar op risicospreiding. Aangezien eventuele risico's, zoals het gat in de ozonlaag, niet direct zichtbaar zijn, bestaat er enkel kennis over bij wetenschappers. Zij krijgen hierdoor veel macht in het politieke proces, maar hebben de door technologie ontstane risico's tegelijkertijd niet onder controle. Beck pleit dan ook voor een decentralisering van de beslissingsbevoegdheid van de overheid en dat ook andere groeperingen mogen meedenken over sociale kwesties. De samenleving wil zo veel mogelijk risico's 'afkopen' en controleren, waardoor een enorme industrie is ontstaan rondom het thema veiligheid. Waar Beck zich voornamelijk richtte op technologische ontwikkelingen en de effecten hiervan voor de huidige samenleving, wordt zijn theorie door anderen in een breder perspectief geplaatst. De risicosamenleving genereert een roep om veiligheid op verschillende fronten, zoals het strafrechtstelsel en de zorg volgens Boutellier (2008). "Het streven naar veiligheid dient zich met andere woorden steeds meer aan als een soort totaalproject van de huidige samenleving" (Boutellier, 2008: 263). Overall dient te allen tijde de veiligheid gegarandeerd te kunnen worden en moeten de risico's tot een minimum

beperkt worden. De overheid tracht aan deze eis tegemoet te komen door burgers enerzijds meer verantwoordelijk te maken voor veiligheid, anderzijds wordt er juist om steeds meer optreden door de overheid gevraagd. Waar de nadruk van het overheidsbeleid in het liberale tijdperk bij de redistributie van middelen en het beschermen van de burger lag, kwam de nadruk in het neo-liberale, moderne tijdperk te liggen op beheersing van risico's.

2.3.1 Revanchisme

Het beheersen van risico's kwam in New York tot uiting in het zero-tolerance beleid dat tussen 1994 en 2001 werd gevoerd door de toenmalige burgemeester Rudy Giuliani. De geograaf Neil Smith noemde dit nieuwe beleid 'stedelijk revanchisme' dat hij omschreef als "An effort to retake the city" (1996, XVIII). Stedelijk revanchisme is een bijproduct van gentrificatie, waarbij de middenklasse zich spontaan in een buurt van een stad vestigt. Het stedelijk revanchistisch beleid werd gekenmerkt door de 'wraak' (1996: 44) op minderheden door de politieke elite [Zij hadden tenslotte het imago van de stad beschadigd]. Smith (1996: 227) beweert dat allerlei soorten gedrag gecriminaliseerd werden en er gebroken moest worden met het vroegere beleid. Het revanchisme kwam volgens Smith op door twee verschillende oorzaken. In de eerste plaats was er eind jaren tachtig een economische recessie, minderheden werden hierdoor aangewezen als de bron van het stedelijke ongemak (1996: 230). Ten tweede speelden de media een rol bij de negatieve beeldvorming omtrent minderheden en de ervaren onveiligheid in de publieke ruimtes van New York. Giuliani werd door zijn belofte om een einde te maken aan de excessen in de stad gekozen tot burgemeester en begon met het invoeren van allerlei maatregelen ten koste van minderheden, om hiermee de middenklasse ertoe te bewegen weer in de stad te komen wonen. Er werd onder andere een eind gemaakt aan positieve discriminatie, het immigratiebeleid en politieke correctheid. Minderheden en mensen die zich niet wilden conformeren aan de nieuwe geldende normen en waarden werden verbannen naar de stedelijke periferie. De uitwerking van dit beleid uitte zich daarnaast in de afbouw van verzorgingsstaatarrangementen en verscherpt toezicht in de openbare ruimte ten behoeve van het imago en de economie van steden. Op deze wijze moest het stedelijk verval in New York volgens Giuliani een halt toegeroepen kunnen worden en zouden het toerisme en de economische bedrijvigheid opbloeien (Smith, 1996).

2.3.2 Revanchisme in Europa

Volgens Smith (1996) zou er overal ter wereld sprake zijn van een revanchistische tendens. Toch moet hierbij opgemerkt worden dat het revanchistische beleid volgens Uitermark & Duyvendak (2008: 1499) in Europa meer gericht is op inclusie van bevolkingsgroepen dan op exclusie, zoals in Amerika. In Europa zijn meerdere vormen van beleid geïmplementeerd om tot stadsvernieuwing en de herstructurering van steden te komen, waarbij de nadruk komt te liggen op een verstevigd sociaal beleid. De nadruk ligt op het mengen van verscheidene bevolkingsgroepen en mensen met verschillende sociaaleconomische posities in de wijken. In Europa is er sprake van een, vanuit de Europese Unie gesteund en gefinancierd, zogenaamd 'Grotestedenbeleid'. Nederland functioneert al jaren als proeftuin van Europa bij het uittesten en implementeren van allerlei vormen van beleid omtrent stadsvernieuwing. Het revanchistische beleid van de Verenigde Staten verschilt echter op twee punten wezenlijk van het Europese beleid volgens Uitermark & Duyvendak (2008). Enerzijds heeft de nationale overheid in een land inspraak op het lokaal, in steden, gevoerde beleid. De Europese Unie stimuleert landen door middel van subsidies tot ingrijpen in steden met grote sociale, economische en fysieke problemen. Als tegenprestatie moeten deze steden de sociaaleconomische positie van de inwoners van deze steden verbeteren. Anderzijds is er een groot verschil in de wijze waarop de Europese Unie en de Verenigde Staten omgaan met etnische minderheden. In de Verenigde Staten heerst de gedachte dat etnische minderheden zelf verantwoordelijk zijn voor hun achterstandspositie. In Europa wordt er juist een actief beleid gevoerd om door middel van een beschavingsoffensief etnische minderheden te civiliseren. Etnische minderheden moeten zich conformeren aan de normen, waarden en gebruiken van de dominante groep in een land (Uitermark & Duyvendak, 2008). Bij de herstructurering van steden ligt de focus echter niet enkel op etnische minderheden. Voor alle inwoners van steden worden plannen opgesteld om de leefbaarheid in wijken te verbeteren, dit komt tot uiting in het zogenaamde 'Grotestedenbeleid'.

2.3.3 Grotestedenbeleid Nederland

Het Grotestedenbeleid is in 1994 ontstaan op initiatief van de vier grote steden in Nederland (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht, de G4), hier zijn later nog andere steden aan

toegevoegd, waardoor de G32 is ontstaan. De 'G4' zijn van mening dat er op sociaal vlak flink ingegrepen moet worden, alvorens er op economisch gebied verbeteringen kunnen plaatsvinden. Door de steden die deelnemen aan het Grotestedenbeleid worden doelen opgesteld, op het gebied van wonen, werken en leven in Nederlandse steden, om de leefbaarheid in deze steden op peil te houden. De steden bepalen zelf op welke wijze zij deze doelen willen behalen. De Rijksoverheid heeft als doel gesteld samen met bewoners en maatschappelijke organisaties de leefomgeving in aandachtswijken te verbeteren. Zij treden op, op het gebied van de leefbaarheid en veiligheid in wijken. De 'Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek' geeft steden de bevoegdheid om preventieve maatregelen te nemen tegen bepaalde problemen. Tegenwoordig steunt de Europese Unie het Nederlandse Grotestedenbeleid door middel van inhoudelijke en financiële bijdragen, waarmee Nederland een proeftuin van het Europese Grotestedenbeleid is geworden. (GSB, 2007) De nationale overheid wees in Nederland meerdere wijken aan waarin extra geïnvesteerd moest worden, om de problemen die zich daar voordeden op te kunnen lossen. In deze zogenaamde 'Vogelaarwijken' of 'herstructureringswijken' moest sociale herovering plaatsvinden (Engbersen et al, 2005).

Om tot sociale herovering te komen wordt er in het Nederlandse Grotestedenbeleid de nadruk gelegd op de sociaaleconomische en culturele menging van stadswijken, met als uiteindelijke doel de leefbaarheid in deze wijken te verbeteren. Zoals eerder beschreven is het doel van revanchisme om minderheden te verjagen en hen ruimte te laten maken voor de middenklasse in de Verenigde Staten. In Nederland is er ook sprake van de aanwezigheid van revanchistische elementen in het gevoerde beleid. Het doel is niet om minderheden te verjagen, maar juist om de middenklasse naar 'aandachtswijken' te trekken. De middenklasse moet functioneren als voorbeeld voor minderheden en de overheid helpen om weer grip te krijgen op de wijken waarin minderheden wonen (Uitermark, Duyvendak & Kleinans, 2007: 127). Daarnaast wordt de inzet van repressieve maatregelen door lokale overheden steeds groter.

2.3.4 Rotterdam en revanchisme

Onder invloed van het postmodernisme en Leefbaar Rotterdam vindt er vanaf 2002 een paradigmaverschuiving plaats binnen de Rotterdamse politiek. Leefbaar Rotterdam heeft

“van veiligheid een topprioriteit gemaakt, heeft de uitvoeringsgerichtheid van het bestuur versterkt en heeft het integratiedebat op scherp gezet.” (van Ostaijen & Tops, 2007: 1). Naar aanleiding van het collegeprogramma *‘het nieuwe elan van Rotterdam...en zo gaan we het doen’* (2002) is er een actieprogramma opgesteld. Om de stad veiliger te kunnen maken moest er meer gehandhaafd worden en meer gebruik gemaakt worden van repressieve maatregelen. Het doel van dit beleid is om deviant gedrag vroegtijdig te corrigeren en burgerschap te bevorderen. Het actieprogramma *‘Rotterdam zet door, op weg naar een stad in balans’* (2003) bevatte vijf actieplannen waarmee misstanden in de stad opgespoord konden worden en er verbeteringen konden worden aangebracht in de leefbaarheid van de stad. In het collegeprogramma van september 2002 was de inbreng van Leefbaar Rotterdam duidelijk zichtbaar volgens van Ostaijen & Tops (2007: 2). Het college benoemde de aanpak van de veiligheidsproblematiek in de stad tot haar voornaamste prioriteit. Er werd voor een ‘harde aanpak’ en ‘zero tolerance’ gepleit in het aangekondigde vijfjarenplan. Dit werd vormgegeven door stuurgroep ‘veilig’. In het veiligheidsbeleid werd een tweedeling gemaakt in een gebiedsgerichte en een persoonsgerichte aanpak. De gebiedsgerichte aanpak richtte zich op de aanpak van gebieden waarbij gebruik gemaakt werd van stadsmariniers en hun rapportages, wijkveiligheidsactieprogramma’s en interventieteams (van Ostaijen & Tops, 2007). De persoonsgerichte aanpak was gericht op individuen die criminaliteit pleegden en overlast veroorzaakten. Volgens van Ostaijen & Tops (2007: 3) “is het vocabulaire in de eerste jaren stevig en quasi-militair. ‘Zero tolerance’, ‘harde aanpak’, ‘aanvalsplan’, ‘stadsmariniers’. Deze termen vormden volgens hen een onderdeel van de strategie van het stadsbestuur om te laten zien dat zij problemen rondom veiligheid – in de breedste zin van het woord, dus ook overlast en verloedering – aanpakten.” Repressie, preventie en zorg werden vanaf 2002 aan elkaar gekoppeld en gaven doorgang aan nieuwe ideeën over de rechten en plichten van burgers.

Op deze wijze verschoof volgens van Ostaijen & Tops (2007: 4) “het denken over sociale uitkeringen in termen van een recht, naar iets waar ook een verplichting tegenover staat (‘wederkerigheid’) en vond er een verandering plaats van denken in termen van ‘zelfbeschikking’ naar meer drang om anders te gaan leven (niet alleen om overlast tegen te gaan, maar ook omdat dat voor de betreffende persoon beter is).” Zodra in 2004 de positieve resultaten van deze aanpak gemeten werden in de Rotterdamse Veiligheidsindex veranderde de aanpak van de gemeente Rotterdam. Deze verschoof van ‘orde op zaken

stellen' naar 'samen met burgers werken aan een veilige stad' in het collegeprogramma 2006-2010. In achterstandswijken in Rotterdam werd veel geld geïnvesteerd. Niet alleen in het fysiek opknappen van de wijken, maar ook in de sociale samenhang, de sociale netwerken en de zelfredzaamheid van de bewoners. Op deze wijze probeerde de gemeente met het 'Sociaal Programma' een 'oproepbare (zelfredzame) buurt' te creëren, waarin burgers de verantwoordelijkheid voor hun eigen wijk namen. Door middel van een fysieke, sociale en economische aanpak moet Rotterdam weer leefbaar gemaakt worden. Op fysiek vlak, worden de wijken geherstructureerd en op economisch vlak het ondernemerschap in de buurt. Daarnaast wordt er op sociaal vlak geïnvesteerd in de sociale verhoudingen tussen bewoners, de sociale cohesie en de zelfredzaamheid van buurtbewoners. Sociale cohesie op wijkniveau houdt volgens Engbersen et al. (2005) in dat buurtbewoners gemeenschappelijke waarden met elkaar delen, er sociale controle is en er sociale netwerken zijn in de wijk. Op deze wijze wordt er een 'oproepbare' buurt gecreëerd, waarmee men collectieve zelfredzaamheid bereikt. Hierdoor voelen bewoners zich verbonden met de stad en zullen zich hier vervolgens voor inzetten. Deze maatregelen moet bijdragen aan een positieve veiligheidsbeleving, de leefbaarheid en sociale cohesie in de stad. Om een 'oproepbare' buurt te kunnen creëren wordt er door middel van een revanchistisch beleid op sociaal vlak ingegrepen. Uit het onderzoek van Uitermark en Duyvendak (2008) kwam naar voren dat niet alleen de politiek, maar ook de bewoners van Rotterdam van mening zijn dat de stad is 'overgenomen' door etnische minderheden. Er is sprake van fysieke segregatie in de stad en hierdoor is er weinig solidariteit. De verschillende actieplannen zijn erop gericht om de verschillende bevolkingsgroepen te mengen, hier is sprake van een revanchistisch beleid. Door middel van gentrificatie probeert de overheid de middenklasse achterstandswijken in te 'lokken'. De overheid probeert op deze wijze de controle terug te krijgen in deze wijken en start hiermee een beschavingsoffensief tegen etnische minderheden. (Uitermark, Duyvendak & Kleinhans, 2007: 127). Uitermark & Duyvendak (2008: 1499) constateren hiermee dat de aanpak op sociaal vlak ook revanchistische kenmerken kent. Zij constateren echter een groot verschil in de aanpak van sociale problemen tussen Europa en Amerika, aan de hand van een in Rotterdam uitgevoerd onderzoek. In Rotterdam is het revanchistische beleid volgens hen meer gericht op de *inclusie* van bevolkingsgroepen dan op de *exclusie* hiervan, zoals in Amerika. Er is echter wel sprake van een tendens richting de disciplinerende van etnische minderheden, die gesteund wordt door de lagere Rotterdamse klassen. Dit

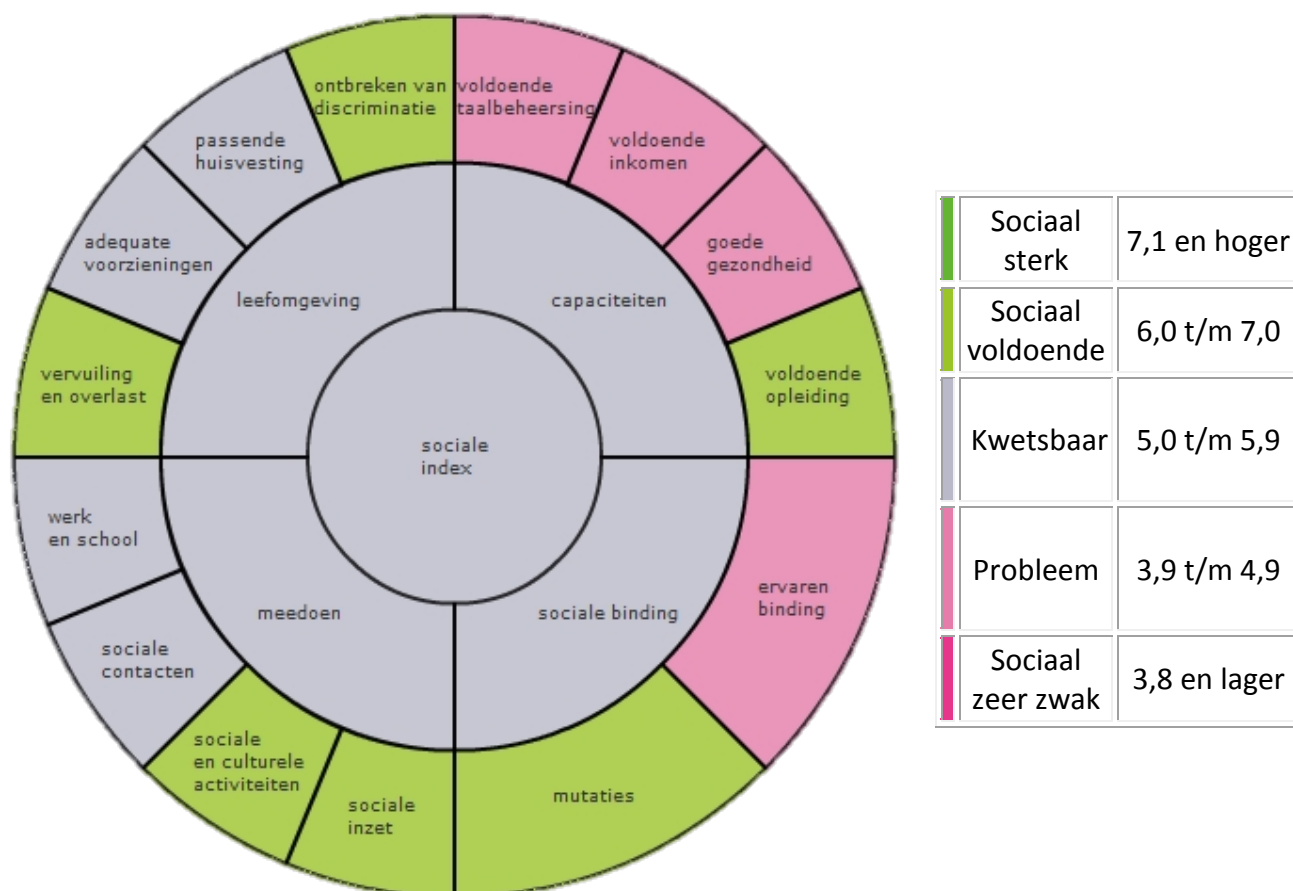
houdt in dat het revanchistische beleid in Rotterdam voornamelijk gericht is op etnische minderheden en de gevolgen van hun aanwezigheid in een wijk. De Rotterdamse politiek ging vervolgens nog een stapje verder in het disciplineren van haar burgers om de sociale problemen aan te kunnen pakken. De overheid moest voortaan 'achter de voordeur' kunnen ingrijpen om te kunnen handhaven en voor de burger te kunnen zorgen.

2.3.5 Sociale Herovering in Rotterdam

Naast het revanchisme discours bestaat er nog een andere theorie binnen het veranderende beleid van stedelijke herstructurering. De sociologen Engbersen & Snel (2009) spreken van 'sociale herovering'. Hierbij is niet alleen de invloed van de overheid van belang, maar wordt er samen met burgers gewerkt aan de herstructurering en verbetering van wijken. Sociale herovering richt zich op de aanpak van wijken in steden op sociaal en fysiek vlak. Door middel van deze aanpak wordt getracht de leefbaarheid en veiligheid in de publieke ruimte te vergroten. Daarnaast wordt er gestreefd naar een evenwichtige bevolkingsopbouw en sociale cohesie in een buurt (2009: 19). Bij sociale herovering in steden is er, evenals bij het revanchisme, sprake van repressie en preventie om weer grip te krijgen op de ontwikkelingen in stadswijken en haar bewoners. Engbersen & Snel (2009) erkennen de invloed van Leefbaar Rotterdam op het stedelijk herstructureringsbeleid en beschrijven de rol van interventieteams hierin.

Het Centrum voor Onderzoek en Statistiek van Rotterdam (COS) maakt gebruik van een sociale index om de sociale gesteldheid van Rotterdamse buurten weer te kunnen geven (zie figuur 2). Er is dus naast een Veiligheidsindex ook sprake van een Sociale index in Rotterdam om de 'staat' van Rotterdam in uit te drukken. Volgens het COS zorgen de leefomgeving, capaciteiten, sociale binding en 'meedoen' voor een prettige beleving van een wijk, buurt of stad. De randvoorwaarden van deze pijlers komen tot uitdrukking in de verschillende interventies die de gemeente Rotterdam ontwikkeld heeft om op revanchistische wijze de burger te heropvoeden.

Sociale Index – Gemeente Rotterdam - 2012

Figuur 2 (Bron: COS)

2.3.6 Leefbaarheid, sociale cohesie

Het begrip leefbaarheid is de laatste jaren niet meer weg te denken uit het politieke en publieke debat over de kwaliteit van wijken en buurten. Bij de rijksoverheid staat het thema hoog op de agenda en heeft een belangrijke plek gekregen in het Grotestedenbeleid. Het begrip wordt vaak in verband gebracht met achterstandswijken. “Leefbaarheid is steeds meer een verzamelbegrip geworden voor alles wat er mis kan zijn met de leefomgeving van mensen, in het bijzonder in de grote steden. Leefbaarheid weerspiegelt dus een totaaloordeel over de leefomgeving met een vaak negatieve bijklank” (VROM, 2004: 7). Juist in wijken waar de leefbaarheid in het geding is, gaat het om een opeenstapeling van problemen die elkaar versterken. Dit soort wijken heeft vaak te maken met veel goedkope

en slecht onderhouden woningen, waar veel mensen wonen zonder werk en/of met een laag inkomen. Ook heeft in deze wijken een groot deel van de bevolking vaak een niet-westerse achtergrond. Het zijn eveneens deze wijken waarin bewoners relatief vaker geconfronteerd worden met overlast en criminaliteit, en waar mensen zich vaak onveilig voelen op straat (VROM, 2004). De gemeente Rotterdam probeert de leefbaarheid van wijken te verhogen door middel van het vergroten van de sociale cohesie in de wijk. In het Nederlandse Grotestedenbeleid wordt, in tegenstelling tot het Amerikaans revanchisme, gepleit voor sociaaleconomische en sociaal-culturele menging van wijken waardoor de leefbaarheid van deze wijken zou moeten stijgen. Uit het rapport van Van Bergeijk et al. (2009) blijkt echter dat van (etnische) menging van wijken niet te veel verwacht mag worden. Mensen zijn eerder geneigd om met soortgelijke mensen in een bepaalde buurt te gaan wonen, waardoor er sprake is van etnische segregatie die terug te vinden is in veel steden over de hele wereld. Daarnaast blijkt uit dit onderzoek, dat mensen in wijken met een homogene bevolkingssamenstelling vaak een grotere mate van sociale cohesie ervaren. Sociale cohesie blijkt, volgens het rapport van Van Bergeijk et al. (2009), de beste manier om mensen zich thuis te laten voelen in een wijk waardoor zij zich er ook voor willen inzetten. Deze sociale cohesie blijkt echter moeilijk kunstmatig te genereren aangezien groepen verschillende basisvoorwaarden hebben. Zo zijn autochtonen vaak ontevreden over de hoeveelheid allochtonen in hun wijk, hoewel allochtonen deze problemen minder ervaren. De gemeente Rotterdam probeert de sociale cohesie in wijken te bevorderen door middel van allerlei activiteiten om hiermee de leefbaarheid en de veiligheid in wijken te verbeteren. Daarnaast wil de gemeente het actief burgerschap stimuleren, waardoor bewoners zelf gaan investeren in de veiligheid en leefbaarheid in hun wijk (Gemeente Rotterdam, 2006). Volgens het 'Programma Veilig' (2006) moet de leefbaarheid voor alle Rotterdammers gewaarborgd worden. "Daarbij moet het verhogen van de repressieve druk hand-in-hand gaan met het bieden van hulp en begeleiding voor mensen die dat nodig hebben. Tegelijkertijd moeten we krachtig optreden tegen misbruik. Daardoor kunnen we de toestroom naar de spelonken van de stad afremmen" (Gemeente Rotterdam, 2003: 22). Hetzelfde programma maakt melding van het feit dat tijdens het herstructureringsproces de gevolgen voor de veiligheid en leefbaarheid negatief zullen zijn. Om dit te voorkomen worden er aan de hand van de Veiligheidsindex analyses gemaakt om de risicoplekken in kaart te brengen, waardoor hier vroegtijdig op ingegrepen kan worden. De gemeente Rotterdam probeert de leefbaarheid en

veiligheid in de stad en wijken te verhogen. Dit moet bereikt worden door de sociale cohesie in wijken te vergroten. Hiertoe dient het actief burgerschap van Rotterdammers gestimuleerd te worden, waardoor zij zich actief gaan inzetten voor hun eigen wijk of buurt.

2.3.7 Preventie of prepressie?

In het beleid in Rotterdam is vanaf 2006 een verschuiving waar te nemen van repressie naar preventie, door speciaal voor kinderen beleid te ontwikkelen, waardoor zij in een veilige leefomgeving kunnen opgroeien. Volgens de folder van het 'Ieder Kind Wint Programma' (2007: 13) van de gemeente Rotterdam, zijn er in Rotterdam namelijk 160.000 jongeren waarvan "bijna een kwart (23,3 %) op ten minste twee terreinen één of meerdere problemen blijkt te hebben. Trekken we deze lijn door naar alle jeugd dan zijn er in Rotterdam 37.000 kinderen en jongeren die op z'n minst de kans lopen op ernstige opvoeden- en opgroei-problemen." Het streven van de Rotterdamse hulpverlening is het aanbieden van informatie en hulp moet eenvoudig aangevraagd kunnen worden. Daartoe worden verschillende hulpverleningsinstituten en interventies in het leven geroepen. Op deze wijze wordt getracht alle kinderen in de gemeente in een veilige leefomgeving op te laten groeien. "Maar één op de 25 kinderen (4 %) scoort op drie leefgebieden negatief. Het gaat niet goed thuis, het gaat niet goed op school en het gaat niet goed met het gedrag en psychisch welbevinden. Vertaald naar de totale groep gaat het dan om vijf- tot zesduizend kinderen en jongeren. Die worden dus ernstig in hun ontwikkeling bedreigd" (Gemeente Rotterdam, 2007: 13). Om deze kinderen te beschermen brengt het Ieder Kind Wint programma, de stadsregio, gemeente, jeugdgezondheidszorg, onderwijs, welzijnssector, Bureau Jeugdzorg, jeugdzorgaanbieders, Jeugd-GGZ, Raad voor de kindbescherming, politie, OM en de rechter bij elkaar door middel van databases en een gezamenlijke aanpak van alle problemen. Zo moet voortaan ieder Rotterdams kind gevolgd kunnen worden in hun ontwikkeling. Hierdoor kan er preventief ingegrepen worden bij risicojongeren. Daarnaast is er in het verleden een regionale database gecreëerd, waarin alle jongeren opgenomen zijn. Op het moment dat het erop lijkt dat een jongere risico loopt in zijn ontwikkeling kan er ingegrepen worden door instanties (Gemeente Rotterdam, 2007).

De GGD Rotterdam-Rijnmond heeft, zoals uit het bovenstaande blijkt, meerdere signaleringsinstrumenten om vroegtijdig te kunnen ingrijpen op het moment dat een

jongere risico loopt op een verstoorde ontwikkeling. Willem Schinkel noemt deze vorm van preventie 'prepressie'. Schinkel stelt dat "van alle signaleringssystemen gaat enerzijds een normalisering uit in het heden omdat ze 'risico's' statistisch vaststellen als afwijking van een gemiddelde dat daarmee tot norm wordt. En de maatregelen die naar aanleiding van 'risicosignalering' genomen worden, hebben voorts tot doel een mogelijke toekomst te voorkomen. De sociale werkelijkheid wordt voorgesteld als een lineair pad dat, zonder 'interventie' en 'vroegtijdig ingrijpen' op gedetermineerde wijze (maar paradoxaal genoeg toch vanwege gebrek aan 'eigen verantwoordelijkheid' (De Vries, 2007)) de gesignaleerde risico's tot daadwerkelijke problemen doet uitgroeien" (2009: 8). De overheid probeert door middel van het vastleggen van alles wat er in de levens van jongeren voorvalt statistisch te voorspellen tot welke problemen dit later (kan) gaan leiden en grijpt preventief in om deze problemen te kunnen voorkomen.

2.4 De Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen

2.4.1 Leefgebieden

Volgens de VIG methodiekbeschrijving (Heuves & Bartelink, 2010) richt de VIG zich op zeven leefgebieden. Dit zijn;

- Opvoeding: de gezinscoach richt zich hierbij op het aanbrengen van structuur en routine in het gezinsleven en neemt een actieve rol op zich bij de opvoeding van de kinderen.
- Veiligheid van de kinderen: hierbij wordt aangegeven dat mishandeling en verwaarlozing van kinderen uit den boze is. Als ouders hun gedrag niet verbeteren zal er bovenop de ondertoezichtstelling van de kinderen een machtiging uithuisplaatsing worden aangevraagd. Ouders leren daarnaast vaardigheden aan om hun kinderen te leren waar sommige grenzen liggen.
- Administratie: de coach leert gezinnen hoe zij hun administratie moeten doen en om moeten gaan met instanties. Daarnaast kan er een schuldhelpverlening traject opgestart worden.
- Huisvesting: de gezinscoaches zorgen dat de huisvesting van de gezinnen snel in orde komt. De woning wordt opgeruimd, schoongemaakt en soms zelfs heringericht. Dit alles wordt gefinancierd vanuit de Bijzondere Bijstand. Daarnaast leren ouders

contact te leggen met de woningbouwvereniging om eventuele gebreken aan het huis op te laten lossen.

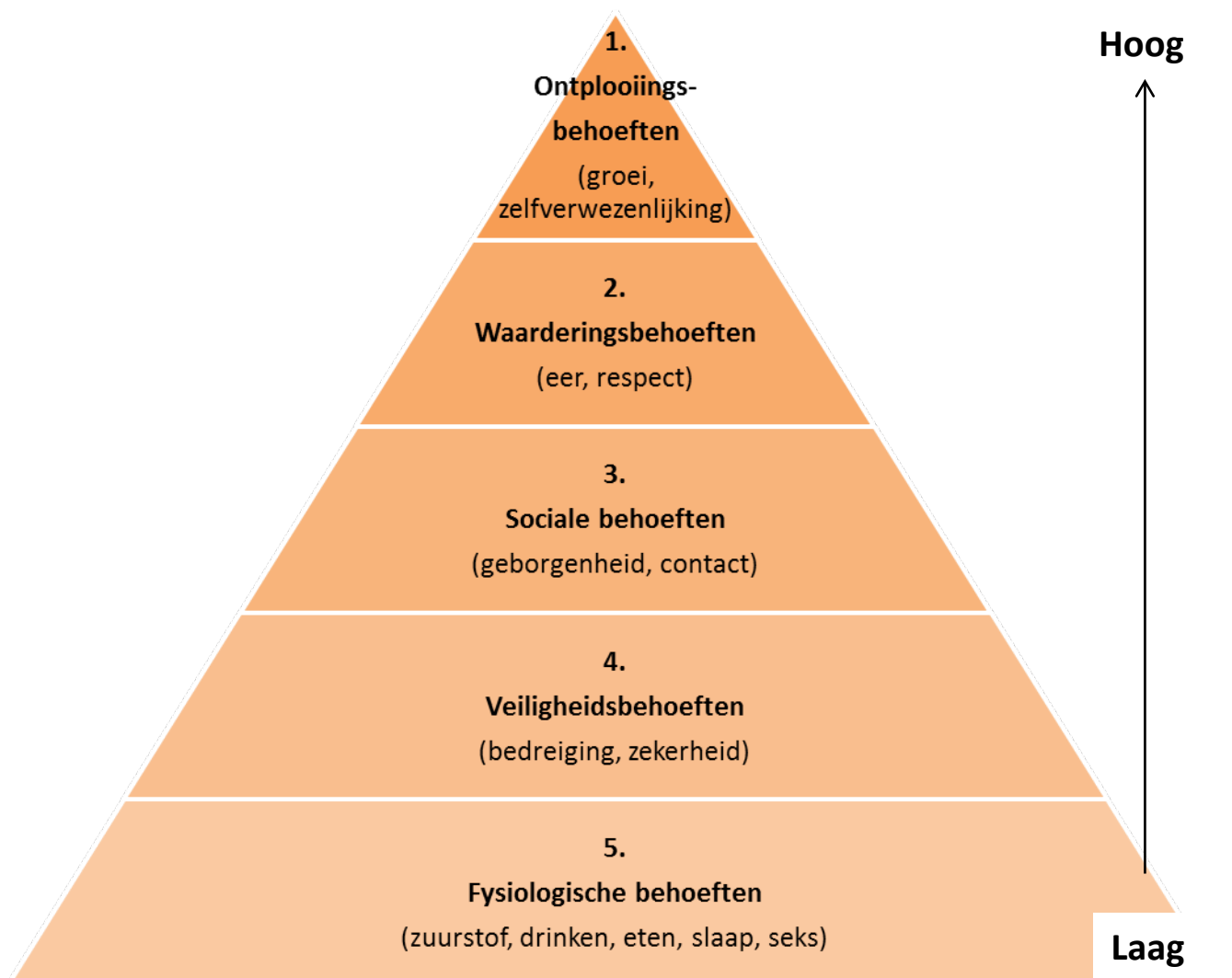
- Overlast: de coach leert de multiprobleemgezinnen wat sociaal wenselijk woongedrag is waarmee zij hun burens en buurt niet tot last zijn.
- Gezondheid: het betreft hier de fysieke en mentale gezondheid van alle gezinsleden. De coach leert het gezin gezond te leven, helpt het aan een zorgverzekering en zorgt voor de aanmelding bij een huisarts en tandarts. Daarnaast kan er bij twijfel aan de cognitieve capaciteiten van de ouders een IQ test aangevraagd worden. Mocht een kind of ouder psychologische problemen hebben, dan zal daar zo snel mogelijk hulpverlening worden ingeschakeld.
- Scholing en werk: de coach trekt de banden met school weer aan, door met ouders naar ouderavonden te gaan en samen eventueel schoolverzuim aan te pakken. Daarnaast is een onderdeel van dit leefgebied dat ouders die de Nederlandse taal gebrekkig beheersen naar een cursus gaan. Bovendien helpt de coach de ouders met solliciteren en niet langer afhankelijk te zijn van een bijstandsuitkering.

Door middel van het gelijktijdig aanpakken van de problemen op alle leefgebieden kunnen problemen snel en volledig aangepakt worden volgens de VIG-methodiek. Uiteindelijk moeten gezinnen zelfredzaam genoeg zijn om zelf hun zaken te regelen en zullen zij ten langen leste deelnemen aan het maatschappelijke- en arbeidsproces.

2.4.2 De Piramide van Maslow

De VIG is gebaseerd op de behoeftehiërarchie van Maslow (zie figuur 3). Volgens deze theorie kan een mens pas streven naar behoeften hoger in de hiërarchie, nadat aan de lager in de piramide gelegen behoeften voldaan is (Dito et al.,2008: 62). De VIG verloopt in meerdere fasen, allereerst zorgt de gezinscoach ervoor dat de meest nijpende problemen op het gebied van primaire levensbehoeften opgelost worden. Vervolgens kan er gewerkt worden aan problemen op het gebied van opvoeding en overlast. Op het moment dat de ouders van een multiprobleemgezin de touwtjes weer in eigen handen krijgen en zelfredzaam / zelfredzamer zijn, kunnen zij aan de hogere behoeften in de piramide van Maslow gaan werken. Het ultieme doel is bereikt als mensen de top van de piramide bereiken en zichzelf gaan ontplooien. Als dat punt bereikt is zal iemand actief gaan

participeren in de samenleving. Hiervoor is het van belang zicht te krijgen op de problematiek van multiprobleemgezinnen en op welk niveau deze problemen zich in de piramide van Maslow bevinden. VIG wordt ingezet om multiprobleemgezinnen het goede voorbeeld te geven en hun zelfredzaamheid te vergroten, daardoor zullen zij zichzelf uiteindelijk kunnen gaan ontplooien. Daarnaast krijgen kinderen door VIG te zien dat problemen opgelost kunnen worden. Daardoor moet het intergenerationele patroon van multiprobleemgezinnen doorbroken worden en wordt voorkomen dat de kinderen uit deze gezinnen ook uitkeringsafhankelijk zullen zijn.

Figuur 3: Piramide van Maslow

2.5 Onderzoeksvragen

Het voor u liggende onderzoek bestaat uit verschillende onderdelen. Allereerst zijn in het theoretisch kader de verschillende theorieën en beleidsontwikkelingen, die van belang zijn voor dit onderzoek, uiteengezet. Op basis daarvan is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd :

Hoe wordt zelfredzaamheid en actief burgerschap van Rotterdamse multiprobleemgezinnen door de VIG aanpak van de gemeente Rotterdam bewerkstelligd?

Om tot een beantwoording van deze vraag te komen zijn er tevens enkele deelvragen opgesteld, te weten:

- *Op welke leefgebieden liggen de problemen van de multiprobleemgezinnen bij aanvang van de interventie?*
- *Hoe komt het dat sommige problemen van multiprobleemgezinnen eenvoudiger opgelost kunnen worden dan andere?*
- *Wat zijn de oorzaken van de geboekte vooruitgang of het gebrek hieraan op verschillende leefgebieden?*
- *In hoeverre spelen zogenaamde drang en dwang maatregelen een rol bij de bewerkstelling van zelfredzaamheid en actief burgerschap?*

Na het theoretische kader, de opgestelde onderzoeksvraag en deelvragen volgen de methodologische aanpak, de analyse van de gegevens en de onderzoeksresultaten. Aan de hand van de onderzoeksresultaten zal vervolgens een antwoord op de deelvragen geformuleerd worden, waarna de centrale onderzoeksvraag beantwoord zal worden.

Ten slotte wordt er in de conclusie ingegaan op de succesfactoren van een 'drang en dwang' interventie en waar deze nog voor verbetering vatbaar is.

3. Methodologische Aanpak

3.1 Onderzoeksopzet

Voor dit onderzoek zijn de dossiers van 33 Rotterdamse multiprobleemgezinnen, die de Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen door een DOSA-regisseur opgelegd hebben gekregen, doorgenomen. De opgelegde interventie is bij al deze gezinnen door FlexusJeugdplein² uitgevoerd. De dossiers zijn geselecteerd uit de monitorgegevens die FlexusJeugdplein aan de GGD Rotterdam-Rijnmond heeft aangeleverd. Aangezien er in de afgelopen jaren meerdere beleidswijzigingen hebben plaatsgevonden omtrent drang- en dwanginterventies is ervoor gekozen de afgesloten dossiers uit het jaar 2011 te selecteren. Deze dossiers omvatten een aanmeldingsformulier, een plan van aanpak en een afsluitrapportage van de gezinnen. De door gezinscoaches opgestelde dossiers zijn door medewerkers van FlexusJeugdplein geanonimiseerd om de identiteit van betrokkenen geheim te kunnen houden in verband met de privacygevoelige informatie. De dossiers bevatten echter wel demografische gegevens zoals geboortedata, etniciteit, burgerlijke staat, aantal kinderen, postcodegebied en de dagbesteding van alle gezinsleden. Daarnaast staat in de dossiers vermeld welke hulpinstanties betrokken zijn geweest bij de problematiek van de gezinnen en door wie en waarom zij aangemeld zijn voor VIG. Bovendien staat in de plannen van aanpak vermeld op welke en hoeveel leefgebieden een gezin problemen had, welke problemen zij exact hadden en welke doelen er vervolgens opgesteld werden om deze op te lossen. Er vond steeds een beschrijving plaats van alle ondernomen acties en de waarnemingen van de gezinscoaches staan beschreven in de dossiers. In de afsluitrapportages staat vervolgens vermeld in hoeverre de doelen behaald werden, of de interventie geslaagd was en of het gezin doorverwezen moest worden naar andere hulpverleningsinstanties.

3.2 Methode

Alle dossiers zijn doorgelezen en vervolgens schematisch verwerkt. Hierbij moet vermeld worden dat de dossiers niet allemaal op dezelfde wijze opgesteld zijn door de verschillende gezinscoaches. Zij komen echter wel overeen op de voor dit onderzoek meest relevante punten. Aan de hand van de samenvattingen van de dossiers zijn de data verwerkt tot

² Een aanbieder van jeugd- en opvoedhulpverlening in de stadsregio Rotterdam en omliggende gemeenten.

statistieken en konden de bijzonderheden genoemd worden. De gegevens uit de dossiers zijn per gezin genoteerd, te beginnen met de kenmerken van het gezin, vervolgens een schematische weergave van de problemen en doelen op de leefgebieden en of deze doelen gehaald zijn. De problemen zijn handmatig geteld in de dossiers en met de bijbehorende slagingspercentages in een tabel verwerkt. Per gezin zijn de in de dossiers gemelde bijzonderheden vermeld, of er een doorverwijzing heeft plaatsgevonden en of de gezinscoach het traject naar tevredenheid heeft kunnen afronden. In bijlage 1 is een lijst opgenomen met alle gebruikte afkortingen in de dossiers en samenvattingen. FlexusJeugdplein maakt gebruik van de SMART methode bij het opstellen en afhandelen van VIG-dossiers. Dit houdt in dat de doelen 'Specifiek, Meetbaar, Aanvaardbaar, Realistisch en Tijdsgebonden' moeten zijn. Door het gebruik van de SMART-methode kunnen de resultaten en effecten van de VIG inzichtelijk gemaakt worden. In eerste instantie worden alle problemen van gezinnen in kaart gebracht, waarna de gezinscoach doelen opstelt, op de verschillende leefgebieden, die gerealiseerd moeten worden binnen een bepaalde periode om van een geslaagde interventie te kunnen spreken. Deze einddoelen worden bestempeld met een A (behaald doel), B (gedeeltelijk behaald doel / lopend) of een C (niet behaald einddoel). De doelen en einddoelen zijn per leefgebied opgesteld en beoordeeld (zie bijlage 2). Gezinscoaches hanteren in de praktijk acht verschillende leefgebieden, in plaats van de zeven genoemde leefgebieden in de methodiekbeschrijving (Heuves & Bartelink, 2010) bij de analyse van de problemen binnen een multiprobleemgezin, het aantal doelen is echter ongelimiteerd. De acht leefgebieden zijn: Administratie, Woonsituatie, Overlast, Scholing/Werk, Relaties, Gezondheid, Veiligheid en Overig.

Naast de bestudering van de dossiers heeft er een groepsinterview plaatsgevonden, met één van de gezinscoaches en een gedragsdeskundige van FlexusJeugdplein. Delen van dit interview zijn weergegeven in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 vindt een bespreking van de dossiers en de inhoud daarvan plaats, waarna in hoofdstuk 6 enkele casussen weergegeven en besproken worden.

4. De gezinnen vanuit het oogpunt van twee hulpverleners

Naast de bestudering van de dossiers heeft er, zoals reeds eerder vermeld, een interview plaatsgevonden, met één van de gezinscoaches en een gedragsdeskundige van FlexusJeugdplein. De gezinscoach kon inzicht bieden in haar werkwijze en in de keuzes die tijdens de begeleiding van een multiprobleemgezin gemaakt moeten worden. De gedragsdeskundige is, zoals zij het zelf omschrijft, 'de coach van de coaches'. Zij was betrokken bij alle bestudeerde dossiers en kon daarom uitspraken doen over alle dossiers en multiprobleemgezinnen. Daarnaast heeft zij meegewerkt aan de ontwikkeling van de VIG-methodiek en de erkenning hiervan. Door de vele bezuinigingen op de jeugdzorg in Rotterdam, de vele veranderingen binnen het beleid en het natuurlijke verloop van personeel, was het volgens FlexusJeugdplein niet mogelijk meer gezinscoaches die bij VIG betrokken waren te interviewen. Daarnaast was het, in verband met hun privacy, helaas niet mogelijk om contact te leggen met de betrokken gezinnen, hierdoor konden hun belevingen niet in kaart gebracht worden.

Tijdens het interviewen zijn er meerdere onderwerpen besproken, die inzicht bieden in de werkwijze van de gezinscoaches en voor welke keuzes zij komen te staan. Daarnaast zijn er andere interessante uitspraken gedaan over het verloop van het VIG traject en de mening van de medewerksters van FlexusJeugdplein hierover.

4.1.1 Start van de interventie

In §2.3.7 staat beschreven dat er in Rotterdam sprake is van een 'signaleringsstelsel' waarmee op basis van statistische gegevens een risico-inschatting wordt gemaakt op basis waarvan eventuele problemen in de opgroeisituatie van kinderen moeten worden ondervangen. In deze regionale database zitten de gegevens van alle Rotterdamse jongeren en de zorgsignalen die omtrent hen zijn binnengekomen. Op het moment dat er meerdere zorgsignalen over een kind zijn binnengekomen kan er vanuit de DOSA actie ondernomen worden door bijvoorbeeld een VIG op te leggen aan de ouders van het multiprobleemgezin. De DOSA is de enige organisatie die ertoe kan besluiten een VIG op te leggen aan een multiprobleemgezin, andere instanties kunnen slechts hun zorgen uiten over een gezin en deze onder de aandacht van de DOSA brengen. De voorwaarde hiervoor is dat er minimaal één jongere onder de zestien jaar in het gezin opgroeit en de ouders een bijstandsuitkering

ontvangen. Nadat het besluit genomen is om een VIG op te leggen aan een multiprobleemgezin, wordt er bij stedelijke zorg, een speciale afdeling van de sociale dienst, een afspraak gemaakt voor een intakegesprek met de cliënt, de ouder(s) van het gezin. Bij deze afspraak zijn de sociale dienst, de gezinscoach en de cliënt aanwezig en wordt de cliënt verteld dat hij of zij verplicht moet deelnemen aan de VIG en wat de gevolgen zullen zijn als hij/zij weigert mee te werken. Op het moment dat een cliënt zich niet aan de plichten van de VIG houdt, zal hij/zij gekort worden op zijn/haar uitkering, waarmee er volgens de hulpverleners veel drang en dwang uitgeoefend kan worden op cliënten. Na deze officiële start van de interventie vindt gedurende twee weken de analysefase/onderzoeksfase plaats, waarin de gezinscoach twee à drie keer per week bij de cliënt langsgaat, tijdens deze bezoeken inventariseert de gezinscoach welke problemen het desbetreffende multiprobleemgezin heeft op de verschillende leefgebieden. Per multiprobleemgezin wordt op deze wijze een dossier aangelegd waarin alle problemen binnen het gezin opgesomd worden en op welk leefgebieden deze zich bevinden.

“om echt goed te kunnen zien en in te schatten, inventariseren we wat er allemaal speelt. Je gaat kasten opentrekken, bij de familie loop je het hele huis door of wel alle kinderen in een bed slapen en of ze wel een winterjas hebben als het winter is en of er genoeg eten en drinken in de koelkast aanwezig is en niet alleen maar patat.” [...]”Administratie, huisvesting en nou ja, de schoonmaak. Daar valt wel over te discussiëren wat schoon is. Wat schoon is voor de één is het niet voor de ander. Kakkerlakken en schimmel en gevaarlijke dingen als een balkon waarin geen rooster staat en dat een kind in de sloot terecht kan komen. [...] Dat ga je dan gewoon doen. Ik bedoel, het huis binnenkomen en het hoort er toch bij dat je gewoon even kijkt hoe een huis in elkaar zit en qua onderhoud, de spulletjes die er staan, of de kinderen schone kleren hebben en die bij het seizoen passen.”

Na de analysefase wordt er door de gezinscoach een plan van aanpak opgesteld waarin vermeld staat welk gezinslid welke problemen heeft, op welk leefgebied en welke actie hierop ondernomen moet worden en door wie. Deze problemen worden volgens de SMART³ methode gerapporteerd. Zodra het plan van aanpak compleet is wordt dit vervolgens bij de

³ SMART: Specifiek, Meetbaar, Aanvaardbaar, Realistisch, Tijdgebonden

sociale dienst ondertekend door de drie betrokken partijen. Hierna gaat de interventie echt van start en gaat de gezinscoach zich daadwerkelijk in het leven van de multiprobleemgezinnen mengen.

4.1.2 Rapportages

De opgestelde rapportages en plannen van aanpak verschillen per gezinscoach, zo is de één nauwkeuriger dan de ander en de wijze waarop de doelen worden opgesteld verschillen per gezinscoach. Op de vraag of er daadwerkelijk 'SMART' wordt gerapporteerd luidde het antwoord:

“Ja hoor, daar werken we ook absoluut wel mee. Ik denk ook dat het in de VIG methodiek staat dat wij SMART moeten werken en SMART doelen moeten maken.” [...] “Ja, SMART doelen maken en subdoelen. Maar dat is op een gegeven moment ook een beetje losgelaten omdat het een beetje een gedoe is. Maar goed, dat speelt al lang. Het duurt een tijd voordat het een beetje losgelaten is en er een ander systeem van rapporteren is, het wiebelt heel erg door elkaar.” [...] “Maar VIG heeft een bepaalde manier van rapporteren voorgeschreven en ook een bepaalde manier van doelen per coach en doelen voor moeder en doelen voor vader en voor kind. Dat is losgelaten, er komen dus nog wel doelen en er wordt wel verteld wie actie moet ondernemen, maar niet meer al die tussenstapjes.”

Uit de bovenstaande quotes blijkt dat de coaches op verschillende manieren rapporteerden. Dit komt doordat er meerdere registratiesystemen tegelijkertijd gangbaar waren en niet iedereen al op de nieuwe wijze aan het rapporteren was. Over de verschillen tussen de gezinscoaches wat betreft het aantal doelen dat bijvoorbeeld op het leefgebied administratie werd opgesteld wordt gezegd:

“Je kunt bij het opstarten van schuldhulpverlening inderdaad wel 100 stappen verzinnen, maar ja dat moet ook wel een beetje duidelijk zijn. “[...]” Ja, omdat het aan de andere kant ook wel heel zichtbaar maakt, dat je eerst de vuilniszakken open moet maken en dat je eerst moet bellen en deurwaarders enzovoorts. Voordat je überhaupt de administratie op orde kunt gaan brengen.”[...]“Maar het moet wel duidelijk zijn voor iemand anders die niet met

dat gezin te maken heeft. Heeft iemand wel met het gezin te maken dan kun je het echt enorm inkorten maar als je naar iemand toegaat die er wel mee te maken heeft maar die niet weet wat er allemaal speelt, dan moet je sommige dingen heel uitgebreid vermelden.

Willen ze er iets mee kunnen.”

Eenzijds vinden de professionals het van belang te rapporteren welke stappen zij exact ondernomen hebben en willen zij dit inzichtelijk maken voor andere partijen. Anderzijds moeten de dossiers ook leesbaar gehouden worden en niet te veel in detail treden. In opdracht van de DOSA is ervoor gekozen om het rapporteren met subdoelen en doelen per gezinslid achterwege te laten. Dit moet ten goede komen aan de leesbaarheid van de dossiers. Op de vraag waarom er bijvoorbeeld in het geval van mishandeling zo weinig in de dossiers stond, luidde het antwoord;

[...] “ook dat er misschien wèl actie wordt ondernomen, want dat heb ik vaak tegen mensen gezegd, van jullie schrijven wel een rapportage en jullie schrijven allemaal wel wat er in het gezin gebeurt maar jullie zijn erg slecht in het vertellen wat je nou zelf gedaan hebt om te voorkomen dat het zo verder gaat. Mensen zijn goed in het vertellen van nou ‘vorige week heeft papa, mama weer geslagen en Jantje ook’ en vergeten dan te vertellen dat ze er vervolgens politie bij gehaald hebben, vervolgens dat Jantje, bij wijze van spreken, bij zijn oma kon slapen etcetera. Daar is nog veel in te leren.”

Deze problemen kwamen volgens de professionals voort uit het feit dat de gezinscoaches jarenlang zonder gedragsdeskundige hebben gefunctioneerd, waar de grootte en duidelijkheid van de rapportages onder leed. De gedragsdeskundige leest volgens eigen zeggen alle dossiers door en geeft de gezinscoaches instructies over de wijze van rapporteren en het aanpakken van problemen.

“En wat er ook heel erg meespeelt, is dat VIG ontstaan is vanuit de visie van; die coaches moeten, die mensen die in de jeugdzorg werken, die moeten naar die gezinnen toe, die moeten daar zijn, zoveel mogelijk tijd. En die moeten niet heel de tijd achter een bureau gaan zitten met hun laptopje of een computer en een telefoontje. Ze moeten vooral bezig zijn, nou, praktisch, in het gezin zelf, met de ouders en de kinderen en zo weinig mogelijk tijd besteden

aan al die administratieve dingen om zich te verantwoorden en alles op te schrijven. Zo is VIG ontstaan en daar hebben de coaches ook jaren naar geleefd, dus zij hoefden niet te registeren in het eigen systeem, ja het plan van aanpak en de afsluitingsrapportage en de aanmelding maar zij hoefden niet alle contacten te verantwoorden en op te schrijven.”

4.1.3 Verloop van de interventie

Voor iedere fase van de interventie is in de VIG methodiek (Heuves & Bartelink, 2010) een bepaalde tijdsduur opgenomen. Tijdens het interview blijkt echter dat een gezinscoach geacht wordt binnen een half jaar alle problemen aan te kunnen pakken.

“Nee, het is gewoon in principe een traject van een half jaar en in dat half jaar is het de bedoeling dat alles aangepakt wordt. Sommige doelen zijn gewoon wat sneller te behalen. Nou stel dat iemand kakkerlakken in huis heeft, dat is even een kwestie van de Roteb bellen en dan komt er iemand en die gaat dat oplossen. Tja, behalve als het heel hardnekkig is dan kan dat binnen twee weken opgelost zijn, maar ik heb bijvoorbeeld ook een Congolees gezin (Gezin 8) gehad en die waren hun paspoort kwijt. Nou ja, daar ben je dan vervolgens bijna een jaar mee bezig om ervoor te zorgen dat die mensen weer nieuwe paspoorten hebben.”

Na de analysefase volgt de overnamefase, in deze fase gaat de gezinscoach aan de slag met de meest urgente problemen van het gezin. Op de vraag of er bepaalde protocollen gevolgd moeten worden bij aanvang van het traject wordt er geantwoord:

“Volgens mij zijn daar wel standaard protocollen voor.” [...] “Het is meer dat je bepaalde punten moet afdaan, maar na een aantal jaar heb je die wel in je hoofd zitten. Je hoeft niet echt meer een papieren protocol erbij te hebben. [...] “In die VIG methodiek zitten die checklistjes, voor administratie en die gebruiken we ook wel [...] “tot en met of ze een uitvaartverzekering hebben. Dat staat allemaal in die checklist en of ze alle toeslagen krijgen en kindertoeslag en ook voor de huisvesting, dat je alle kamers bekijkt, beddengoed, gordijnen en veiligheid.”

Gedurende de interventie wordt er vervolgens daadwerkelijk volgens de behoeftentheorie van Maslow gewerkt.

“Nou laten we eerst zorgen dat de basisbehoeften er zijn; administratie, huisvesting en dat de kinderen hun eigen bed hebben, dat er eten is. En dan verder de piramide van Maslow aflopend, dan pas is er bij de meeste ouders weer een beetje ruimte in het hoofd om zonder stress van die deurwaarder of dreigende uithuiszetting of afsluiting van het water of dat gezeur met drie kinderen in één bed, ook aan opvoedkundige dingen kunt gaan beginnen.”

De coach gaat samen met cliënt aan de slag met de problemen op de verschillende probleemgebieden. Er wordt gestart met de meest urgente problematiek, zoals een dreigende uithuiszetting, deurwaarders of de afsluiting van gas, water en licht. Vervolgens gaat de coach samen met de cliënt aan de slag met het ordenen van de administratie. De coach beaamt dat er op het gebied van de administratie van gezinnen de meeste doelen worden opgesteld. Als haar gevraagd wordt waarom de coaches alle problemen aanpakken op het gebied van de administratie en niet de cliënten, geeft zij het volgende antwoord:

“Nou weet je wat het is. Je komt bij iemand en die heeft zes vuilniszakken staan, dan kan jij wel zeggen van ‘nou, ga jij alles vanavond maar ordenen’ maar dat gebeurt gewoon niet. Dus wat doe je dan? Dan doe je het samen, nou dan kan het zo zijn dat als ik, ik heb het wel eens meegemaakt, dan heb ik drie uur in een huis gezeten. Dan heb ik drie uur enveloppen opengescheurd en geordend dat ik inderdaad na drie uur zei; ‘Nou weet je, ik neem het hele zootje wel mee’ ik ga het op kantoor wel even verder uitzoeken. En dat gebeurt denk ik wel vaker. Ja, weet je, we kunnen tegen de klant zeggen van ‘ja, goh, ga jij vanavond even zestig brieven naar al je deurwaarders schrijven, maar dat gebeurt niet. Dus dat zijn dingen die we dan meenemen en dan zelf op kantoor gaan doen.’[...] “Anders gebeurt het gewoon niet.”

De professionals gaven ook andere voorbeelden van de wijze waarop de multiprobleemgezinnen omgaan met zaken in het dagelijks leven. Zo werd op het leefgebied administratie ook het voorbeeld gegeven dat als multiprobleemgezinnen in één keer een grote smak geld krijgen, voor bijvoorbeeld kinderopvang, dit in één keer uitgegeven wordt aan van alles, behalve kinderopvang. Daarnaast gaven zij een voorbeeld van een cliënte die niet in staat was, haar zaken met een deurwaarder te regelen, omdat zij simpelweg niet wist

hoe je dit kunt aanpakken en hoe je je naar een deurwaarder toe dient te gedragen. De professionals benadrukten hiermee dat multiprobleemgezinnen geholpen moeten worden door dingen aan hen voor te doen. Zo ook in het geval van contacten met de huisarts of de school van de kinderen. Gezinscoaches gaan mee naar dergelijke afspraken om de ouder(s) van een multiprobleemgezin er op te wijzen dat zij op een verkeerde wijze communiceren met instanties en instituties.

Op de vraag waarom er op het leefgebied veiligheid en bijvoorbeeld in het geval van mishandeling zo weinig doelen werden opgesteld werd als volgt gereageerd:

“...Misschien staat het niet allemaal in de rapportages hoor, maar er zijn natuurlijk regelmatig AMK-meldingen gedaan, op grond van verwaarlozing en sowieso bij een vermoeden van mishandeling. Maar misschien.... en soms is het heel erg lastig, als het gaat om een gezin met een vader en een moeder waarin, vader, zal ik maar zeggen, degene is die mishandelt en dan wordt vaak ingezet op, dat moeder stappen gaat ondernemen en dan is het niet altijd wijsheid om meteen altijd te gaan melden of om er meteen politie bij te hebben etc. Dan wordt er dus op ingezet om moeder te versterken om toch afscheid te nemen van deze man en iets anders met de kinderen te verzinnen.”

Daarnaast werd het tijdens het bestuderen van de dossiers duidelijk dat er weinig doelen opgesteld werden op het leefgebied overlast, terwijl op de aanmeldingsformulieren regelmatig melding wordt gemaakt van overlast. De professionals gaven aan dat er bij overlastmeldingen altijd contact wordt opgenomen met de politie. Als er sprake blijkt te zijn van oude overlastmeldingen, dan bespreekt de coach het enkel met de ouders. Mocht er echter nog steeds sprake zijn van overlast, dan gaat een coach daarmee aan de slag.

“Het gaat er dan om, om wat voor soort overlast het dan gaat hè. Als het overlast is omdat vader en moeder in de nacht veel kabaal maken of ruzie maken of is het overlast omdat ze hun tuin gebruiken als stortplaats. Of dat ze met zijn tienen voor de voordeur staan.”[...]”Ja en soms zijn dingen ook heel erg ingewikkeld hoor. Dan hebben twee burens al een eindeloze tijd ruzie met elkaar en de ene buur belt dus constant over de andere dat ze last hebben van de ander.” [...]”Ja, en ook een mevrouw die met drie kinderen in een redelijk uitgeleefde flatwoning leefde, waar vooral ouderen wonen. Ja, die ouderen klagen alsmaar over overlast

van die kinderen. Ja, weet je, je kan die kinderen natuurlijk ook niet vragen om van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat in de vakantie alleen maar op een stoel te zitten en niet eens een keer te rennen."

4.1.4 Verschil in resultaten

De professionals van FlexusJeugdplein geven verschillende redenen voor het al dan niet slagen van de VIG bij de verschillende multiprobleemgezinnen. Zo vertellen zij dat deze verschillen in resultaat in de eerste plaats persoonsgebonden zijn. De één praat nu eenmaal makkelijker over alle problemen binnen een gezin, dan de ander. Daarnaast spelen eerdere ervaringen met hulpverleners en met name de jeugdhulpverlening, uit angst hun kinderen kwijt te raken, een rol in de mate waarin multiprobleemgezinnen zich openstellen voor de gezinscoaches. Ook cultuur, het IQ, de taalkennis en psychische problemen van cliënten spelen een rol bij het vergroten van de zelfredzaamheid van gezinnen en het oplossen van hun problemen.

Naast de bovenstaande redenen kan er het één en ander misgaan in de samenwerking met andere hulpverleningsinstanties en organisaties gedurende de interventie, ook bij de latere doorverwijzingen na afronding van het traject gaat er regelmatig iets mis. Zo werd tijdens het interview het dossier van gezin 32, aangehaald. Binnen dit gezin vond mishandeling van moeder en beide kinderen plaats door vader. De gezinscoach van FlexusJeugdplein heeft moeder zo ver gekregen afscheid te nemen van haar man, waarna de interventie werd afgesloten en het gezin werd doorverwezen naar stichting MEE. De hulpverleners van MEE wilden vervolgens koste wat het kost, de vader weer terugbrengen in het gezin. De medewerkers van FlexusJeugdplein verklaarden hierover dat instellingen in de nazorg, er vaak een andere houding naar gezinnen op na houden, dan die tijdens een drang en dwang interventie overheerst. In situaties zoals bij gezin 32, wordt er een DOSA overleg gehouden, waarin de ene instelling de andere instelling van haar gelijk probeert te overtuigen. Hierbij bekijkt de DOSA ook welke vormen van mishandeling er plaatsvinden en of de kans heel erg groot is dat dit opnieuw gebeurt. Er wordt in feite steeds weer een belangenafweging gemaakt.

4.1.5 Drang en dwang

VIG is gebaseerd op de mogelijkheid om multiprobleemgezinnen te dwingen tot medewerking aan de interventie. Vanuit de gezinscoach gaat een voortdurende drang uit en op basis van artikel 9 WWB kan er ook dwang uitgeoefend worden op het desbetreffende multiprobleemgezin. Hierdoor verschilt de VIG aanzienlijk van de vrijwillige hulpverlening. Daar waar de vrijwillige hulpverleners niet meer bij gezinnen binnen kunnen komen en kunnen motiveren mee te werken, lukt dit wel door het gebruik van dwang. Eén van de professionals van FlexusJeugdplein heeft in de vrijwillige hulpverlening gewerkt en zij onderstreepte het belang van de mogelijkheid tot drang bij VIG. Op het moment dat een cliënt geen zin heeft om iets te doen of problemen aan te pakken heb je een middel om er voor te zorgen dat de cliënt toch aan de slag moet en een hulpverlener niet zomaar het gat van de deur gewezen kan worden. Naast de toepassing van drang kunnen hulpverleners ook dwang toepassen om een cliënt te dwingen tot medewerking aan de interventie. Voordat een gezinscoach overgaat tot het toepassen van dwang, wordt er echter eerst een 'maatregelengesprek' met de cliënt gevoerd, meestal willen de cliënten dan alsnog meewerken aan de interventie. Werkt een cliënt vervolgens alsnog niet mee dan komt een gezinscoach voor een groot dilemma te staan. Dit dilemma wordt als volgt verwoordt;

“Ja, weet je, hoe moet je die mensen nog harder aanpakken? Want sommige mensen, die hebben 50 euro in de maand te besteden voor eten en drinken voor hun gezinnetje. Ja, dan kan je wel zeggen, van; ‘nou, ik ga je korten’, maar dan weet je dat die mensen helemaal geen eten en drinken meer hebben die komende maand. Dus ja, dat is wel een afweging die je dan maakt.”

4.1.6 Afsluiting van de interventie

Op de vraag wanneer een interventie als positief afgesloten wordt beschouwd werden meerdere antwoorden geformuleerd. Zo werd er verteld dat multiprobleemgezinnen het over het algemeen goed doen gedurende interventie, omdat zij inzien dat er van alles geregeld kan worden en dat zij daar baat bij hebben. Zo wordt de binnengekomen post door sommige gezinnen niet langer in een hoek gegooid, maar netjes opgeborgen en wordt er actie ondernomen door cliënten als zij bijvoorbeeld post van een deurwaarder

binnenkrijgen. Er werden naast voorbeelden op het leefgebied administratie ook andere voorbeelden gegeven, zoals het op een normale wijze contact onderhouden met de scholen en docenten van de kinderen. Het op tijd naar school brengen van de kinderen en routine aanbrengen in het vaak chaotische gezinsleven zorgt er volgens de professionals voor dat een opeenstapeling van ellende bij de multiprobleemgezinnen voorkomen wordt. Het is volgens hen de bedoeling dat de ouders in multiprobleemgezinnen aan het einde van het traject samen met de kinderen verder kunnen en ook gebruik maken van de voorzieningen die er voor hen zijn. Dit werd mooi geïllustreerd met de volgende uitspraken;

“Nou ja, dat is dan eigenlijk een beetje hoe je dan ziet dat iemand zelfredzaam, zelfredzamer wordt. En op het moment dat iemand zelfstandig die dingen kan doen, dan heb je denk ik al heel veel bereikt.”[...] “Ja, weet je, je hebt zelfredzaamheid en zelfredzaamheid natuurlijk. Ik vind mezelf zelfredzamer dan mijn klanten na een heel traject te hebben doorlopen, maar voor de klanten is de zelfredzaamheid wel heel erg vergroot na een half jaar.”

Uit het voorgaande blijkt dat de hulpverleners tevreden zijn met het op gang kunnen brengen van de ‘gewone’ dagelijkse dingen. Toch is niet iedere VIG op een positieve wijze afgesloten, enkele gezinnen wensten niet mee te werken ondanks de dreiging van een korting op de uitkering van de cliënt, andere gezinnen zijn uit Rotterdam verdwenen en hebben zich aan iedere vorm van hulpverlening onttrokken. De professionals herinnerden zich enkele gevallen waarbij de multiprobleemgezinnen moeilijk bereikbaar werden voor de hulpverlening. Zij konden zich tijdens het interview echter niet veel gevallen herinneren, waarin gezinnen daadwerkelijk uit Rotterdam verdwenen zijn. Over gezin 22 konden zij echter wel vertellen dat de cliënte, door de wijze waarop instanties samenwerkten, bang was dat haar kinderen van haar afgepakt zouden worden.

Uit het voorgaande blijkt dat de inzet van VIG om mensen weer in het zicht van de hulpverlening te krijgen en de veiligheid van de kinderen te garanderen niet altijd succesvol is, maar zeker kan bijdragen aan het (tijdelijk) oplossen van problemen van multiprobleemgezinnen. Dit wordt met de volgende quote ook onderschreven door de professionals;

“En je hebt er natuurlijk altijd een paar die er echt wat van opgestoken hebben, die er echt inderdaad helemaal uit zijn en ook niet meer terugkomen. Maar ik denk dat heel veel van onze klanten en zeker de VIG klanten, dat dat uiteindelijk toch wel mensen zijn die echt langdurige hulpverlening nodig hebben.”

4.1.7 Aanbevelingen

Als de professionals gevraagd wordt of zij graag nog meer bevoegdheden zouden willen krijgen om de multiprobleemgezinnen te kunnen dwingen mee te werken aan VIG, beantwoorden zij deze vraag negatief. Gezinnen met een bijstandsuitkering kunnen namelijk nauwelijks nog harder gestraft worden dan dat zij gekort worden op hun uitkering. Toch zouden zij graag langere en andere vervolghulp voor hun cliënten willen, om hen de goede richting in te blijven begeleiden. Zoals eerder gemeld zien de professionals de gezinnen na afloop van het traject vaak weer terugkomen, voor nieuwe begeleiding met drang en dwang. Dit zou volgens hen voorkomen kunnen worden door de multiprobleemgezinnen, met een dermate zware problematiek, na afloop van de interventie langer te blijven begeleiden en ondersteunen.

“ Er wordt nu ook veel meer gepleit om veel meer ‘stut en steun –achtige’ gezinscoaching te hebben. Het gaat op een gegeven moment redelijk goed, geen acht of negen ofzo, maar goed een zes. Maar dan hoeft er niet zo veel te gebeuren of het wordt weer een vijf en dan is het zo’n neerwaartse spiraal aan het worden, dan worden ze weer terug opnieuw aangemeld. Terwijl, de inspanning die je je wellicht zou moeten getroosten om die zes te halen, zou een stuk minder groot zijn dan wanneer je iets van een drie weer naar die zes moet tillen.”

5. De dossiers in beeld

5.1 Problemen, doelen en leefgebieden

Bij het doornemen van de dossiers komt duidelijk naar voren dat vrijwel alle gezinnen een lange reeks hulpverleningsinstanties voorbij hebben zien komen. Sommige ouders zagen niet in/wilden niet inzien, dat zij problemen hadden, anderen waren juist erg blij met de aangeboden hulp. In enkele gevallen was er ook sprake van een dreigende huisuitzetting en de afsluiting van gas, water en licht. Bij deze gezinnen was het duidelijk dat de gezinscoach direct aan de slag moest om te voorkomen dat de moeders met hun kinderen op straat kwamen te staan. Nadat de meest urgente problemen waren opgelost ging de gezinscoach aan de slag met het inventariseren van de problemen binnen de gezinnen.

Administratie

Bij alle gezinnen, waarvoor een plan van aanpak is gemaakt, was er sprake van een administratieve chaos. Zo werd er bijvoorbeeld melding gemaakt van vuilniszakken vol post verspreid door het hele huis, in andere gezinnen was het minder extreem en was de moeder simpelweg niet in staat zelf haar administratie op orde te houden en op tijd schuldeisers te betalen of waren er onvoldoende financiële middelen om de rekeningen te betalen. In alle gezinnen was sprake van een schuldenproblematiek, die uiteenliep van duizend euro tot 160.000 euro. De gezinscoaches van de verschillende gezinnen begonnen bij alle gezinnen met het ordenen van de post en het inzichtelijk maken van hun financiële situatie. Vervolgens ging de gezinscoach met alle schuldeisers bellen en betalingsregelingen treffen of werden er bijvoorbeeld instanties gebeld om de subsidies en toeslagen waar de cliënt recht op had alsnog aan te vragen. Daarnaast heeft een enkele coach ook nog verzekeringen voor een gezin geregeld. Naast het feit dat alle gezinnen problemen hadden op het leefgebied administratie, zijn hierop ook de meeste problemen gesignaleerd, namelijk 168 bij de 31 gezinnen die aan de VIG hebben deelgenomen.

Woonsituatie

Op het leefgebied 'woonsituatie', liepen de beschrijvingen van de gezinscoaches nogal uiteen. Er waren slechts enkele gezinnen zonder problemen op dit vlak. Bij andere gezinnen werd er melding gemaakt van huizen die helemaal bezaaid waren met schimmels, bij

anderen stond het huis vol met vuilnis en weer anderen hadden geen geld voor de inrichting van hun huis. De gezinscoaches hebben veelal (samen met de cliënten) hun huis opgeruimd en afspraken gemaakt over het onderhoud. Daarnaast hebben meerdere coaches bijzondere bijstand aangevraagd bij de sociale dienst, zodat het huis ingericht kon worden en de kinderen een bed kregen om in te slapen. In een groot aantal gevallen heeft de coach contact opgenomen met de woningbouwvereniging omdat de huizen in zeer slechte staat verkeerden en opgeknapt dienden te worden door de woningbouwvereniging. Daarnaast werd er melding gemaakt van het schoonmaken en opruimen van verwilderde tuinen en de bestrijding van een muizenplaag. De coaches hebben er ook meerdere malen werk van gemaakt om een passend/geschikt huis voor een gezin te vinden.

Overlast

Op het leefgebied 'overlast', zijn vrij weinig doelen opgesteld. De problemen op dit gebied liepen uiteen van criminele delicten door de kinderen in het gezin tot het veroorzaken van stankoverlast door in huis te blowen. Bij één gezin was er sprake van overlastklachten vanuit de buurt, omdat er vrienden van de kinderen in het portiek rondhingen. Bij een ander gezin was er sprake van een verwaarloosde tuin, die volgens de buurt opgeknapt moest worden. Hieruit blijkt dat de klachten nogal uiteen lopen en niet allemaal even ernstig zijn.

Scholing/werk

Op het leefgebied 'scholing/werk', zijn er doelen opgesteld voor zowel de kinderen als de ouders van 30 van de 31 gezinnen. De genoemde problemen kwamen veelal voort uit spijbelgedrag en veelvuldig laatkomen van de kinderen en de verstoorde relatie tussen de ouders en school. Daarnaast hadden veel ouders geen kinderopvang voor hun kinderen geregeld. De coach heeft ook in een aantal gevallen een IQ-test en persoonlijkheidstest geregeld voor de kinderen en hun ouders, om te onderzoeken of zij naar een bijzondere school moesten en of zij überhaupt in staat waren om een opleiding te volgen of te gaan werken. Enkele ouders werden naar een inburgeringscursus gestuurd omdat zij de Nederlandse taal niet machtig waren en dit zorgde voor veel communicatieproblemen, hierna zouden zij weer kunnen werken of een opleiding gaan volgen. In twee gevallen heeft de coach fietsen en computers geregeld voor de kinderen zodat zij naar school konden gaan.

Relaties

Driekwart van de gezinnen heeft problemen op het gebied van relaties, hier valt ook de opvoeding van de kinderen onder. De beschreven problemen liggen ook op dit gebied erg ver uiteen. Zo waren er een aantal gezinnen, waarin moeder niet voor haar kinderen zorgde, maar de kinderen moederden over elkaar. Daarnaast werden de kinderen niet allemaal op gelijke wijze behandeld door de ouders en kregen zij niet genoeg aandacht, waardoor zij dit op een negatieve manier probeerden te verkrijgen. Hierop hebben de gezinscoaches meerdere malen opvoedkundige ondersteuning en psychologische ondersteuning ingeschakeld. In de meeste van dergelijke gevallen was er sprake van een gebrek aan structuur in het gezin. De kinderen hadden geen dagbesteding en deden waar zij zelf zin in hadden.

Naast opvoedkundige kwesties was er ook sprake van verscheidene ingewikkelde relatieperikelen. Zo trachtten de gezinscoaches duidelijkheid te krijgen in de relatie tussen ouders. Er moest bij enkele gezinnen een scheiding plaatsvinden of de vader moest een eigen woning krijgen. Daarnaast moesten er omgangsregelingen voor de kinderen geregeld worden en moest er communicatie op gang gebracht worden tussen de ouders in het belang van de kinderen. Bij één van de gezinnen was er op het gebied van relaties een aantal doelen opgesteld met betrekking tot het seksuele misbruik van één kind door de vader, hierbij wilde de coach dat er een aangifte zou plaatsvinden tegen vader en dat er gedragsregels werden opgesteld over hoe hij zich diende te gedragen. Daarnaast werd er voor één van de gezinnen ook als doel opgesteld dat de moeder haar trauma's moest gaan verwerken en dat er gekozen moest gaan worden voor remigratie of een verblijf in Nederland in de toekomst. In enkele gevallen was er sprake van agressie bij de opvoeding. Hier hebben de gezinscoaches vervolgens een onderzoek naar ingesteld. Uit het voorgaande blijkt dat de gesignaleerde problemen nogal uiteen lopen en ook andere thema's behelzen dan enkel interpersoonlijke relaties.

Gezondheid

Op het gezondheidsvlak werden problemen beschreven die varieerden van een simpele afspraak maken bij een consultatiebureau en inentingen halen tot een uitgebreid persoonlijkheidsonderzoek en agressietrainingen. Er is onder andere sprake van

alcoholverslavingen, astma, eczeem, ontwikkelingsproblemen van de kinderen, bedplassen, onverwerkte trauma's en depressies.

Bij één van de gezinnen werd op dit leefgebied als doel genoteerd dat de hond des huizes naar de dierenarts moest, bij een ander weer dat er een vriend om mee te praten geregeld moest worden voor vader. Ook op dit vlak wordt melding gemaakt van IQ tests en zelfs dat kinderen op vakantie gestuurd moesten worden. Bij meerdere gezinnen stond vermeld dat de woningbouw de woning van het gezin moest aanpassen, of dat er een inboedel geregeld moest worden.

Veiligheid

Op het gebied van veiligheid werden het minst aantal problemen gerapporteerd. Slechts 3 gezinnen ondervonden problemen op dit gebied volgens de, door de gezinscoach, SMART gerapporteerde doelen. Bij één gezin werd er door gezinscoach een veiligheidsanalyse gemaakt om te onderzoeken of moeder en kind gevaar liepen in verband met de recente vrijlating van de vader van het kind uit detentie. Bij een ander gezin was er een scala aan problemen op het gebied van veiligheid, moeder had zich in het verleden beziggehouden met criminele activiteiten en werd tot op het moment van de start van de interventie afgeperst en bedreigd. Daarnaast had deze cliënte geen stevig sociaal netwerk om op terug te kunnen vallen. Bij het derde gezin waren er zorgen om de veiligheid van de kinderen in het gezin, aangezien moeder hen alleen in huis achterliet en niet goed op hen lette. In de dossiers staan echter nog veel meer problemen omschreven die thuishoren op het gebied veiligheid. Zo is er bij een groot aantal gezinnen sprake van ondertoezichtstellingen van de kinderen, huiselijk geweld, incest en mishandelingen. Deze informatie is echter niet tot uiting gekomen in de door de gezinscoaches opgestelde plannen van aanpak.

Overig

Uit de titel van deze alinea blijkt reeds dat de gerapporteerde problemen en doelen niet eenduidig zijn. Zo ondervond één van de cliëntes problemen in de verhouding met BJZ, moest zij erkennen dat zij problemen had en moest zij psychologisch onderzocht worden om te bepalen of zij in staat was om een opleiding te volgen. Voor anderen moest er een groter sociaal netwerk of een dagbesteding geregeld worden. Weer anderen hadden op het

leefgebied 'overig', slechts formaliteiten als doel, zoals een naamswijziging, een verhuisbericht of het regelen van een verblijfsdocument of een paspoort. Bij een ander gezin staat vermeld dat als de cliënte niet wil meewerken er een maatregelengesprek gaat plaatsvinden. Bij één gezin was er sprake van maar liefst 11 problemen op dit gebied, deze zaken waren allemaal verhuizing gerelateerd. In één dossier stond vermeld dat de cliënte nog een taakstraf moest uitvoeren en de dingen die hieromheen geregeld moesten worden.

Bij veruit de meeste gezinnen staat vermeld dat er een IQ-test of persoonlijkheidstest afgenomen moet worden om te bepalen of de moeders in staat zijn om een opleiding te volgen of te werken. In één geval werd dit onderzocht om te bepalen of een cliënte voor haar kinderen kon en mocht blijven zorgen.

5.2 Conclusie: Dossiers

Er zijn grote verschillen zichtbaar tussen het aantal opgestelde doelen per gezin, de hoeveelheid behaalde doelen en op welke leefgebieden deze problemen gevonden en opgelost werden. Er zal in de komende paragrafen getracht worden een verklaring te geven voor deze verschillen.

5.2.1 Rapportages

Een deel van de verschillen kan verklaard worden uit het feit dat er grote verschillen zitten tussen de 33 rapportages die in het kader van dit onderzoek gelezen zijn.

Ten eerste rapporteert niet iedere gezinscoach even uitgebreid. De vereisten die aan een VIG dossier worden gesteld zijn: dat er een intake formulier in is opgenomen, het plan van aanpak en de afsluitrapportage. Daarnaast moet ieder coach de opgestelde problemen en de daarmee samenhangende doelen 'SMART' rapporteren. De wijze van rapporteren is per gezinscoach echter verschillend. De ene gezinscoach neemt telefoongesprekken letterlijk op in een dossier, andere coaches volstaan met een zeer summiere weergave van de problemen en de bijbehorende oplossingen daarvoor. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is zichtbaar op het leefgebied administratie. Daar waar de ene coach in tien stappen en daarmee tien doelen vermeldt dat de post geopend, geordend, uitgezocht en in mappen gestoken moet worden, doet een ander dit door te volstaan met de mededeling dat de administratie op orde gebracht moet worden, één probleem en daarmee samenhangend één doel.

Uit de rapportages komen echter nog andere verschillen tussen de coaches naar voren. Namelijk de indeling van problemen in de verschillende leefgebieden. Daar waar de één problemen omtrent de veiligheid bij het leefgebied relaties indeelt, doet de ander dit bij veiligheid. Andere coaches plaatsen psychologische problemen en de daarmee samenhangende testen bij relaties of bij scholing/werk in plaats van deze bij het leefgebied gezondheid te plaatsen. Daarnaast worden problemen en doelen omtrent de huisvesting van vader bij het leefgebied relaties geplaatst in plaats van het leefgebied huisvesting. Zo zijn er nog legio voorbeelden te noemen waarbij het categoriseren van problemen/doelen in de verschillende leefgebieden niet eenduidig heeft plaatsgevonden. Er lijkt geen duidelijke richtlijn te zijn voor het indelen van specifieke problemen, of deze wordt niet goed nageleefd. Hierdoor ontstaat er een vertekend beeld van de behaalde resultaten en het percentage behaalde doelen per leefgebied.

Hiernaast is niet iedere gezinscoach nauwkeurig in het rapporteren van de problemen binnen een multiprobleemgezin en het opstellen van het bijbehorende plan van aanpak waarin alle doelen worden weergegeven. Zo wordt er in de dossiers regelmatig melding gemaakt van het feit dat één of soms zelfs meerdere kinderen per gezin onhandelbaar zijn op school. Dit werd vervolgens niet opgenomen in het plan van aanpak en hier werden dus geen doelen voor opgesteld. Op het vlak van de opvoeding (leefgebied relaties) blijven hierdoor veel problemen onopgelost. Tijdens het lezen van de dossiers valt eveneens op dat er op het gebied van veiligheid ook veel onopgeloste problemen blijven liggen. Uit het aantal opgestelde doelen (zeven) op het leefgebied veiligheid blijkt al dat hier nauwelijks op geanticipeerd is en vijf van deze doelen waren afkomstig van gezin 22. Er werden bij slechts drie gezinnen doelen opgesteld op dit gebied, terwijl er in dertien van de 33 dossiers sprake is van huiselijk geweld, waarvan in enkele gevallen de kinderen zelfs getuige waren. Hierbij wordt het aantal gevallen van kindermishandeling/kinderverwaarlozing en incest nog buiten beschouwing gelaten (vijf gezinnen). Hieruit blijkt dat de gezinscoaches, met inachtneming van de achtergrond van deze gezinnen, op deze leefgebieden bijzonder weinig rapporteren waardoor er weinig problemen leken te bestaan op deze leefgebieden. Het is evident dat dit een sterk vertekend beeld van de realiteit oplevert.

5.2.2 Complexiteit van de problematiek

Naast de wijze van rapporteren en de verschillen tussen de gezinscoaches zijn er uiteraard ook verschillen waarneembaar tussen de multiprobleemgezinnen. Zo heeft het ene gezin nu eenmaal minder problemen en minder complexe problemen dan het andere gezin. Andere gezinnen hebben een dermate grote hoeveelheid problemen dat deze niet eenvoudig en binnen een half jaar opgelost kunnen worden.

De problemen van de multiprobleemgezinnen lopen enorm uiteen. De problemen die betrekkelijk eenvoudig opgelost kunnen worden zijn vaak materieel van aard. Voor de aanpak van schulden liggen bijvoorbeeld kant-en-klare protocollen klaar die opgevolgd dienen te worden. Bij het oplossen van dergelijke problemen hoeft de gezinscoach maar met weinig dimensies rekening te houden. Problemen in de relationele sfeer, op het gebied van veiligheid en gezondheid zijn minder eenvoudig op te lossen. Alle multiprobleemgezinnen hadden problemen op het leefgebied administratie, de problemen die op dit leefgebied gesignaleerd werden, waren minder complex dan de problemen en bijbehorende doelen op leefgebieden zoals veiligheid en relaties, die hoger in de piramide van Maslow liggen. De doelen/behoefte die hoger in de piramide van Maslow staan, kunnen volgens zijn theorie niet behaald worden, als er niet aan de lagere behoeften voldaan is (Dito et al., 2008: 62). Bovendien is de gezinscoach degene die de problemen op het gebied van administratie oplost, om hiermee de meest urgente problematiek te verhelpen en rust in het gezin te creëren, de cliënt hoeft 'enkel nog een paar handtekeningen te zetten' en daarmee zijn de meeste problemen op dit leefgebied opgelost.

De doelen op het gebied van gezondheid waren moeilijker haalbaar, door de complexiteit van gezondheidsproblemen. Iemand die ziek is zal aan het eind van een interventie niet beter zijn, maar zal wel richting de best mogelijke zorg geleid moeten worden. Hierdoor is een cliënt nog altijd niet in staat om bijvoorbeeld te gaan werken. Deze gezinnen kunnen binnen afzienbare tijd van hun schuldenproblematiek afkomen en in hun basisbehoeften voorzien, maar psychische problemen zijn niet verdwenen zodra er een gezinscoach voor de deur verschijnt.

5.2.3 Medewerking

Ook de verschillen in de geboekte vooruitgang of juist het gebrek hieraan zijn verklaarbaar vanuit de verschillen tussen de multiprobleemgezinnen. De ouders die blij waren met de geboden hulp, gingen enthousiast met de coaches aan de slag en stonden open voor hun suggesties. Sommige ouders hebben zich echter volledig onttrokken aan de hulpverlening en weer anderen gingen niet akkoord met alle geboden oplossingen. Zij werkten niet volledig mee aan de interventie en haalden aan het einde van de interventie bijvoorbeeld nog steeds hun kinderen niet op tijd van school, ter illustratie zie: hoofdstuk 6.

Andere gezinnen wilden wel meewerken maar zij waren hier niet toe in staat doordat er bijvoorbeeld in vier van de 33 dossiers sprake was van mensen met een gebrekkige kennis van de Nederlandse taal. In twee gevallen had de moeder een dermate laag IQ dat zij de aanwijzingen van de gezinscoach niet begreep. Hiervoor moest een andere hulpverleningsinstantie ingeschakeld worden, waardoor een groot aantal doelen niet behaald kon worden. Bovendien was er in vier dossiers sprake van het falen van andere hulpverleningsinstanties, waardoor de opgestelde doelen niet behaald konden worden. Bij het lezen van de dossiers valt het op dat een groot deel van de interventies positief afgesloten is, maar de gezinscoach toch nog zeer ernstige zorgen heeft om het gezin. Toch wordt de begeleiding van het gezin minder intensief. Een voorbeeld hiervan is het eerder beschreven dossier van gezin 32. Deze interventie staat vermeld als succesvol afgerond met een doorverwijzing naar MEE⁴. Er is in dit gezin sprake van huiselijk geweld tegen moeder, waar de kinderen bij zijn. De gezinscoach heeft daarnaast ontdekt dat één van de kinderen ook mishandeld wordt. De gezinscoach heeft hierom, tevergeefs, meerdere AMK meldingen gedaan en de zaak uiteindelijk doorverwezen. De hulpverlener van MEE is vervolgens aan de slag gegaan met het feit dat de vader terug in het gezin gebracht moet worden, ondanks dat de kinderen bang zijn voor hun vader en daardoor in hun ontwikkeling geschaad worden. Het is in dit soort gevallen twijfelachtig of er gesproken kan worden van een geslaagde interventie. Door deze voornoemde verschillen tussen multiprobleemgezinnen werden er bij het ene gezin makkelijker en meer doelen behaald dan bij het andere.

⁴ Landelijke hulpverleningsorganisatie die mensen met een beperking ondersteund.

5.2.4 Overige conclusies

Op het leefgebied overlast werden betrekkelijk weinig doelen opgesteld, een reden hiervoor kan zijn dat de gezinnen simpelweg weinig overlast veroorzaakten en uit hoofdstuk 4 blijkt dat de gezinscoaches naar eigen zeggen inventariseren of er sprake is van overlastklachten bij aanvang van de interventie.

Op het leefgebied scholing/werk lijken er veel doelen behaald te zijn, de doelen die echter het meest behaald werden, waren de doelen die voor de kinderen op dit leefgebied werden opgesteld. Slechts een enkele volwassene is door middel van deze interventie richting een opleiding of werk geleid.

Daarnaast dient nogmaals benadrukt te worden dat er op het complexe leefgebied veiligheid heel erg veel problemen werden opgesomd in de dossiers welke vervolgens niet in de plannen van aanpak verwerkt werden. Dat de problematiek op dit leefgebied complex is mag duidelijk zijn, maar dat een interventie die in het leven is geroepen ter bescherming van kinderen, zo weinig lijkt te doen aan dit probleem, geeft een reden tot grote zorg.

Rapportages

In §4.1.2 en §5.2.1 staat beschreven dat niet iedere gezinscoach even uitgebreid rapporteert als de ander. Deze verschillen komen volgens de professionals voort uit het feit dat er ten tijde van interventie in de bestudeerde dossiers sprake was van meerdere registratiesystemen tegelijkertijd. Hierdoor rapporteerde de ene coach in het ene systeem en de andere coach in een ander systeem, waardoor er verschillen ontstonden in de uitvoerigheid van de dossiers. Daarnaast waren zij van mening dat ook anderen in staat gesteld moesten worden om complexe problemen en de hiervoor ondernomen stappen in een gezin te kunnen bekijken en begrijpen. Op last van de DOSA is er voor gekozen om minder uitgebreid te rapporteren, dit zou de leesbaarheid van de dossiers ten goede komen. Er heeft in de tijd dat de bestudeerde dossiers zijn gevormd geen controle plaatsgevonden op de daadwerkelijke inhoud van de dossiers. Dit kwam mede doordat er toentertijd geen gedragsdeskundige verbonden was aan het team VIG-coaches van FlexusJeugdplein, die de coaches om verduidelijking in de dossiers kon vragen. Met de VIG-methodiek in het achterhoofd werd ervoor gekozen dat gezinscoaches niet al te veel tijd hoefden te besteden aan het registeren en verantwoorden van bijvoorbeeld alle contacten en waaraan hij/zij tijd had besteed. Uit de uitspraken van de professionals kan opgemaakt worden dat de

gezinscoaches actief naar de gezinnen toe moesten en niet achter een bureau moesten registreren. Een andere verklaring voor de verschillen in rapporteren en dossiervorming komt voort uit het feit dat gezinscoaches nu eenmaal allemaal verschillende mensen zijn en verschillende methoden van coaching hanteren. Ook het feit dat de gezinscoaches gelijke doelen bij verschillende leefgebieden opstelden lijkt voort te komen uit een gebrek aan controle op de registratie en het feit dat de ene coach hier minder nauwkeurig in is, dan de ander. Daarnaast blijkt uit §5.2.1 dat er weinig doelen zijn opgesteld op het leefgebied veiligheid, ondanks de vele meldingen van (kinder)mishandeling en ondertoezichtstellingen. De verklaring voor dit feit zou zijn dat er wel degelijk actie wordt ondernomen, door bijvoorbeeld AMK-meldingen te doen, maar deze zouden niet consequent geregistreerd zijn.

Complexiteit

In §5.2.2 staat omschreven dat de problemen van multiprobleemgezinnen van elkaar verschillen wat betreft de hoeveelheid en complexiteit. De professionals van FlexusJeugdplein onderschrijven dit beeld en gaven voorbeelden van eenvoudig op te lossen problemen en problemen die moeilijker op te lossen zijn. Zij beginnen binnen gezinnen met het creëren van rust en regelmaat, door de meest urgente problematiek te verhelpen. Zij lijken echter nooit binnen zes maanden in de hoogste regionen van de piramide van Maslow te kunnen geraken. Dit kan verklaard worden uit het feit dat de problematiek van de multiprobleemgezinnen vaak dermate ingewikkeld en groot is dat de coaches zich tevreden moeten stellen met wat stabiliteit aanbrengen binnen het gezin en dat de cliënt enkele nieuwe vaardigheden aangeleerd krijgt. Zo blijkt uit de bestudering van de dossiers dat de coaches vrijwel alle problemen op het leefgebied administratie verhelpen. Zij geven hiervoor als reden dat zij dan meer gedaan krijgen en dat de cliënte kan leren van het feit dat de coach dingen voordoet. Toch blijkt uit één van de weergegeven uitspraken dat gezinscoaches soms de hele administratie meenemen naar kantoor om deze daar uit te zoeken. Hierdoor kan enerzijds eenvoudig de druk op het gezin verlicht worden, anderzijds leert een cliënt hier weinig van.

Medewerking

Ook de verschillen in de geboekte vooruitgang ofwel het gebrek hieraan zijn toe te schrijven aan de verschillen tussen de verschillende multiprobleemgezinnen. Dit beeld werd

onderschreven tijdens de interviews. Zo stelde één van de professionals dat zij bij het ene multiprobleemgezin eenvoudig achter al hun problemen kon komen, doordat zij zich open opstelden. Andere multiprobleemgezinnen vertelden juist zo min mogelijk uit angst in de problemen te komen. Zij hadden bijvoorbeeld al eerder contact gehad met Jeugdzorg en waren bang dat FlexusJeugdplein hun kinderen zou komen afpakken. Uit de dossiers en de uitspraken van de professionals blijkt dat ook zaken zoals; het IQ van de cliënt, cultuur en kennis van de Nederlandse taal barrières waren voor cliënten om goed mee te kunnen werken en tot goede resultaten te komen. Uit beide bronnen kwam ook naar voren dat er problemen konden ontstaan tijdens de hulpverlening door andere instanties en bij de doorverwijzing van gezinnen naar instanties aan het einde van de interventie. Verklaringen hiervoor zijn: onvolledige kennis over het dossier, andere uitgangspunten/houding bij het bieden van hulpverlening door andere instanties en miscommunicatie.

De uitspraken van de professionals tonen ook aan dat er veel gebruik gemaakt wordt van drang en als een gezin weigert mee te werken van dwang. Een daadwerkelijke korting op de uitkering komt echter betrekkelijk weinig voor, door de afweging dat er reeds weinig leefgeld aanwezig is in deze gezinnen en de kinderen in het gezin het dan nog wat slechter krijgen. Een maatregelengesprek, waarin gedreigd wordt met korting op de uitkering, is vaak genoeg om een cliënt alsnog te motiveren mee te werken aan de opgelegde interventie.

Overige conclusies

Volgens de gezinscoach en de gedragskundige is er vaak sprake van oude overlastmeldingen bij de aanmelding van multiprobleemgezinnen voor VIG. Aan het begin van het traject wordt dan ook altijd navraag gedaan bij de politie en de bureaus van het gezin hoe ernstig de overlastmeldingen zijn en hoe frequent deze nog gedaan worden. Zodra blijkt dat de meldingen overdreven zijn of dat deze uit een ver verleden dateren wordt hier verder niet op geanticipeerd. Desalniettemin blijkt uit de dossiers dat er sprake is van meer (recente) overlast dan dat er doelen op dit leefgebied worden opgesteld.

Voor het feit dat er op het gebied scholing/werk een vertekend beeld ontstaat is reeds de verklaring gegeven dat de voor de kinderen opgestelde doelen veelal gehaald worden. De doelen die voor de volwassenen op het gebied van scholing/werk werden opgesteld zijn grotendeels niet behaald, omdat de coach hier niet aan toe kwam. De lagere regionen in de

piramide van Maslow vormden een dermate grote drempel dat de volwassenen aan het eind van de interventie (nog) niet naar nieuw werk of een opleiding geleid werden.

6. Casussen van afgeronde Vroegtijdige Interventies in Gezinnen

In dit hoofdstuk worden enkele gefingeerde casussen gepresenteerd van multiprobleemgezinnen die een VIG opgelegd hebben gekregen. Deze casussen zijn steeds samengesteld uit meerdere dossiers, die eenzelfde eindbeoordeling hebben gekregen van de gezinscoaches. Daarnaast zijn de namen van de gezinsleden, het aantal kinderen en hun leeftijden veranderd om de anonimiteit van de beschreven multiprobleemgezinnen te kunnen waarborgen.

6.1 Het gezin A: Voorbeeld van een positief afgesloten VIG

Het gezin A bestaat uit een 44-jarige moeder van Nederlandse afkomst en haar drie kinderen. De twee jongens en het meisje zijn, bij aanvang van de VIG in 2010, in de leeftijd van zeven tot zeventien jaar. Het gezin is al jaren bekend bij meerdere hulpverleningsinstanties, zoals Bureau Jeugdzorg, Raad voor de Kinderbescherming, het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, Leerplicht, Bouman GGZ, Radar, de Kredietbank Rotterdam en de politie. Naar aanleiding van een aantal AMK meldingen en het continue zorgmijdende gedrag van moeder is besloten om een VIG op te leggen aan het gezin. Op deze wijze gaan de hulpverleningsinstanties proberen, moeder haar afspraken na te laten komen, opdat zij haar problemen gaat aanpakken.

De gezinscoach meldde in haar plan van aanpak dat er sprake was van problemen op meerdere leefgebieden tegelijkertijd. Zo had moeder schulden bij meerdere instanties en was de administratie onoverzichtelijk, het huis was vervuild en de kinderen hadden geen eigen bed. Er was in het verleden vaak sprake van overlast door luidruchtige ruzies volgens de aanmeldgegevens, maar daar zijn de laatste tijd geen meldingen meer over binnengekomen. Op het leefgebied scholing/werk meldde de coach dat de kinderen niet alle benodigde schoolboeken hadden, geen computer om hun huiswerk te maken en dat hun fietsen gerepareerd dienden te worden. Uit de relationele analyse kwam naar voren dat de rol van de vader van de kinderen in het gezin niet duidelijk was. Ook op het gebied van gezondheid en in de categorie overlast werd er melding gemaakt van problemen. In totaal maakte de gezinscoach melding van 21 te realiseren doelen.

Bij aanvang van het VIG-traject bleek dat moeder open stond voor hulpverlening en dat zij zelf reeds begonnen was met het ordenen van haar administratie. Door de opeenstapeling

van problemen, door de vele schuldeisers is zij het overzicht echter kwijtgeraakt en bleek zij niet in staat om aan al haar betalingsregelingen te voldoen. De gezinscoach is vervolgens direct met de administratie aan de slag gegaan, zij heeft alles opnieuw geordend en nieuwe afspraken gemaakt met de schuldeisers. Daarnaast heeft de coach moeder aangemeld voor budgetbeheer, zodat eventuele problemen in de toekomst voorkomen konden worden.

Daaropvolgend is de gezinscoach, samen met de cliënte, de woning gaan schoonmaken en opruimen en heeft zij door middel van Bijzondere Bijstand nieuw huisraad geregeld. Een deel van de inboedel was namelijk kapot en dochter en moeder sliepen samen in één bed, omdat er te weinig matrassen waren. De coach wilde dat de dochter aan het einde van het traject in haar eigen bed zou slapen zodat de daarmee samenhangende gezondheidsproblemen ook opgelost zouden worden. In het verleden is er sprake geweest van veel overlast door de ruzies die de vader van de kinderen en mevrouw A met elkaar hadden. De coach stelde hierbij als doel dat er gedurende het gehele traject geen nieuwe overlast meldingen binnen zouden komen bij de politie. De ex-man van mevrouw kwam nog regelmatig op bezoek bij gezin A en bleef dan ook slapen. De coach heeft met moeder meerdere gesprekken gehad over de rol van de vader in het gezin en dat er duidelijkheid moest komen over de plek waar hij zich ging vestigen. De kinderen zouden dan ook beter weten waar zij aan toe waren volgens de coach.

Moeder had aan het begin van de interventie erg veel last van vermoeidheid omdat haar dochter snurkte en bij haar in bed sliep. De coach droeg als oplossing aan dat de dochter vanaf nu in haar eigen bed zou slapen, zodat moeder rustig kon slapen. Na levering van de matrassen voor de kinderen zou ook dit doel behaald zijn.

De kinderen hadden geen van allen een 'zinnige' dagbesteding volgens de coach. De kinderen gaven aan graag te willen sporten, maar hier was geen geld voor. De coach heeft vervolgens via het sportfonds geregeld dat zij alsnog konden gaan sporten. Daarnaast hadden de kinderen geen fietsen waarmee zij naar school konden fietsen, ook daarvoor heeft de coach geld geregeld.

Afsluiting VIG

De coach heeft aan het einde van het traject 18 van de 21 doelen volledig weten te behalen. Vier van deze doelen betroffen de administratie, die door de coach op orde is gebracht. Mevrouw A had op dit leefgebied enkel als doel dat zij haar afspraken bij de KredietBank Rotterdam zou nakomen, dit doel is aan het einde van de interventie niet behaald. Ook op het leefgebied woonsituatie was er sprake van vier doelen, ook deze zijn door de coach behaald. Zij heeft bijzondere bijstand aangevraagd voor een inboedel, deze laten vervangen en het huis van de cliënte schoongemaakt. Mevrouw A kreeg als doel dat haar dochter in haar eigen bed zou gaan slapen. Op het leefgebied overlast werd melding gemaakt van één te behalen doel, namelijk dat er tijdens de interventie geen overlast veroorzaakt zou worden. Na aanvang van de interventie bleek echter dat de overlastmeldingen abusievelijk aan mevrouw waren toegerekend, zij heeft nooit overlast veroorzaakt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat dit, niet bestaande doel, zonder inspanning is behaald. Op het leefgebied scholing/werk werden vijf doelen opgesteld, die allen door de gezinscoach behaald werden. Zo heeft zij een computer aangevraagd, was de computer binnen een maand aanwezig in huis en zou de coach contact onderhouden met de scholen van alle kinderen. Aan het einde van de interventie was de rol van de ex-man van mevrouw A nog steeds onduidelijk. Hij woonde bij een vriend, omdat hij daar een uitkering kon aanvragen, maar zijn rol in de opvoeding van de kinderen bleef onduidelijk, dit doel werd niet behaald. Daarnaast had de gezinscoach twee doelen opgesteld op het leefgebied gezondheid. Mevrouw A moest voldoende nachtrust krijgen en het gesnurk van dochter moest ophouden. Op het moment dat de dochter van mevrouw A in haar eigen bed kon gaan slapen, kreeg mevrouw voldoende nachtrust. Tot slot werden er drie doelen opgesteld op het leefgebied overig. De coach regelde subsidie voor de sportclubs van de kinderen, de kinderen gaven aan welke sport zij wilden beoefenen en de kinderen zouden binnen zes maanden lid zijn van een sportclub. Mevrouw A was erg blij met de geboden hulp, maar zij heeft in de praktijk weinig zelf gedaan. De doelen die behaald moesten worden, werden vrijwel allemaal door de coach behaald en deze waren niet complex van aard. De drie doelen die aan het einde van de interventie (nog) niet behaald waren, waren het laten ophouden van het gesnurk van de dochter, het nakomen van afspraken bij de Kredietbank Rotterdam en duidelijkheid over de rol van de vader in het gezin.

6.2 Het gezin B: Voorbeeld van een VIG met een positieve afloop, na gebruik van dwang

De 26-jarige moeder van twee kinderen, mevrouw B, is al sinds haar jeugd bekend bij meerdere Rotterdamse zorginstanties. Zij is op volwassen leeftijd al eens op een 'woonschool'⁵ geplaatst. Dit is een woonvoorziening voor Antilliaanse moeders die overlast veroorzaken, alwaar gewerkt wordt volgens de VIG-methodiek. Gezinscoaches pakken samen met de huismeesters de problemen van de multiprobleemgezinnen op, waarna de moeder niet langer uitkeringsafhankelijk zal zijn en ergens kan wonen zonder overlast te veroorzaken. Er werd een VIG traject gestart in verband met de dreigende uithuiszetting van moeder met haar twee kinderen, daarnaast was er sprake van enkele AMK meldingen.

Het gezin had bij aanvang van de interventie negen problemen op de volgende leefgebieden: administratie (5), woonsituatie (1), scholing/werk (2) en gezondheid (1).

Bij aanvang van het VIG traject bleek dat mevrouw B enorme schulden had opgebouwd en het gezin op korte termijn het huis uit gezet zou worden. De gezinscoach heeft vervolgens alles op alles gezet om te voorkomen dat het gezin het huis uit moest. Zij nam hiertoe contact op met verscheidene instanties en maakte hier, namens mevrouw B, afspraken mee. Vervolgens meldde de gezinscoach mevrouw B aan voor budgetbeheer en schuldhulpverlening. De coach legde hierbij de nadruk op het feit dat moeder haar betalingsverplichtingen moest nakomen. De woning van gezin B zag er netjes uit, maar er moesten wel enkele kleine reparaties uitgevoerd worden door de woningbouwvereniging, de coach heeft hiervoor contact opgenomen met de woningbouwvereniging. Mevrouw B heeft op een 'woonschool' gezeten in verband met de vele overlast meldingen op haar adres, tijdens het VIG-traject kwamen er weer nieuwe meldingen binnen bij de politie, maar hier heeft de coach niets mee gedaan. Ook op de 'woonschool' waren er reeds problemen bekend omtrent het gedrag en de opvoeding van het oudste kind. Bij aanvang van het traject bleek dat het oudste kind zelden op school kwam en als zij al kwam, was dit vaak te laat. De coach ging er samen met mevrouw B voor zorgen dat het kind netjes iedere dag op tijd naar school zou gaan en als zij niet ging moest moeder voortaan de school bellen en een reden opgeven. Daarnaast moest mevrouw B met haar andere kind naar het consultatiebureau,

⁵ Bron: http://www.radaruitvoering.nl/producten/de_woonschool/88

maar zij kwam keer op keer haar afspraken niet na. De coach is vervolgens samen met de moeder naar het consultatiebureau gegaan.

Gedurende de interventie zette moeder regelmatig haar hakken in het zand en weigerde zij mee te werken of zelfs maar haar deur open te doen. De gezinscoach heeft vervolgens een gesprek met haar cliënte gehad over dit gedrag. De coach attendeerde mevrouw B er op dat er meerdere AMK meldingen liepen en een eventuele ondertoezichtstelling. Als mevrouw niet direct beter meewerkte, zouden de meldingen doorgezet worden en konden de kinderen uit huis geplaatst worden. Mevrouw B. besloot vervolgens toch iedere keer weer mee te werken en zich aan al haar afspraken te houden.

Afsluiting VIG

Ondanks het feit dat mevrouw B eerder een zeer intensieve vorm van VIG opgelegd had gekregen is zij wederom in de problemen geraakt. Mevrouw B accepteerde de hulp bij het voorkomen van een uithuiszetting, maar wilde vervolgens geen volledige openheid van zaken geven en kwam haar afspraken niet na. Na een gesprek met de gezinscoach over de mogelijke consequenties heeft mevrouw B er voor gekozen toch haar medewerking aan het traject te verlenen. Uiteindelijk heeft de coach er voor gezorgd dat zeven van de negen gestelde doelen behaald zijn. De doelen die voor moeder opgesteld werden, werden niet behaald. Zo reageerde zij aan het einde van de interventie nog steeds niet op de oproepen van de schuldhulpverlening en was zij nog steeds niet in staat haar kind op tijd naar school te sturen. Toch heeft de gezinscoach de interventie als positief afgesloten beoordeeld, aangezien moeder weer bereikbaar was voor de hulpverlening en de overige doelen behaald moesten worden door middel van vervolghulpverlening. Toch moeten er kanttekeningen geplaatst worden bij dit eindresultaat. Zo was er sprake van vele overlastmeldingen, waar de gezinscoach niets mee heeft gedaan. Daarnaast was één van de kinderen onhandelbaar op school en werden hier geen doelen voor opgesteld. Mevrouw B gaf aan het begin van het traject aan dat zij graag een werken/leren traject zou willen volgen, dit werd door de gezinscoach doorgegeven aan SoZaWe. Mevrouw B mocht aan een dergelijk traject deelnemen mits zij kinderopvang zou regelen. De kinderopvang stuurde direct na aanmelding rekeningen, waardoor mevrouw B nog meer schulden opbouwde en zij moest stoppen met het traject bij SoZaWe, omdat zij te veel schulden had opgebouwd. Dit is een

vreemde gang van zaken, bij een interventie naar werk, als iemand graag een opleiding wil volgen en aan het werk wil en er wordt op deze wijze een vicieuze cirkel in stand gehouden. Mevrouw B wilde zich aan haar schulden ontworstelen en haar leven in eigen hand nemen door een opleiding te gaan volgen. Maar zij kon geen opleiding volgen en gaan werken omdat zij schulden had.

6.3 Het gezin C: Voorbeeld van een VIG interventie met een negatieve afloop, na gebruik van dwang

Gezin C bestaat uit een moeder en haar drie kinderen in de leeftijd van zeven tot elf jaar oud. Mevrouw C heeft in de afgelopen jaren hulp van veel verschillende instanties gekregen en leek na een intensief traject voor zichzelf en haar kinderen te kunnen zorgen. Er kwamen echter nog steeds meldingen binnen dat de kinderen werden verwaarloosd en geslagen, daarnaast was er sprake van een dreigende uithuiszetting, door een huurschuld. Er werd vervolgens door Algemeen Maatschappelijk Werk een AMK melding gedaan en een betalingsregeling voor mevrouw C opgesteld. Mevrouw C hield zich hier echter niet aan en kwam haar andere afspraken met maatschappelijk werk ook niet na. Op basis van deze gegevens werd door de DOSA besloten om mevrouw C een VIG op te leggen.

Mevrouw C had een flink schuldenpakket van ongeveer 25.000 euro bij verschillende schuldeisers. Zij kon deze schulden niet inlossen doordat zij niet genoeg geld had om al haar verplichtingen na te komen. Mevrouw C gooide haar post regelmatig ongeopend weg en betaalde alleen rekeningen als er een deurwaarder voor de deur verscheen. De ex-partner van mevrouw bleek ook ingeschreven te staan op haar adres, wat weer financiële gevolgen voor mevrouw zou hebben, aangezien zij onterecht uitkeringen en toeslagen ontvangen had. De gezinscoach wilde samen met mevrouw de administratie gaan ordenen en schuldsanering opstarten. Daarnaast moest er een regeling getroffen worden omtrent de ex-partner van mevrouw C. Het huis van de familie C zag er schoon en opgeruimd uit, er moesten echter wel enkele matrassen geregeld worden. De gezinscoach ging de mogelijkheden bekijken voor Bijzondere Bijstand, maar achtte dit niet raadzaam in verband met het opbouwen van nog meer schulden.

Mevrouw C is na de basisschool nooit meer echt naar school gegaan, zij heeft wel enkele certificaten op VMBO niveau behaald. Zij wilde kort voor de interventie een

kappersopleiding gaan volgen, deze werd echter in de avonduren gegeven, waardoor mevrouw steeds een oppas voor de kinderen moest regelen. Zij is hierdoor gestopt met deze opleiding. De kinderen van mevrouw C presteerden goed op school, zij kwamen wel vaak te laat of bleven zonder opgaaf van reden van school weg.

De coach wilde een opleiding gaan zoeken voor mevrouw C, die te combineren was met de opvoeding van haar kinderen. Daarnaast wilde de gezinscoach afspraken maken omtrent de schoolgang van de kinderen. Tijdens de interventie kwam de ex-man van mevrouw C steeds vaker over de vloer, er kwamen weer meldingen binnen over geluidsoverlast, maar mevrouw C zei dat zij goed met elkaar konden opschieten. De gezinscoach was sceptisch over de gang van zaken en hield oren en ogen geopend aangezien er in het verleden mishandeling had plaatsgevonden in het gezin. Bij overig stelde de gezinscoach als doel dat mevrouw C zich aan al haar afspraken moest houden gedurende het gehele traject om zo haar problemen op te kunnen lossen.

Afsluiting VIG

Mevrouw C werkte tijdens het traject slecht mee en kwam keer op keer haar afspraken niet na. De gezinscoach heeft vervolgens een gesprek met mevrouw C gevoerd over de consequenties van haar gedrag, als zij dit niet zou veranderen. Vervolgens kwam er ook nog een overlastmelding bij de politie binnen, over huiselijk geweld waarbij een mes getrokken werd. Daarop besloot de coach, na dit medegedeeld te hebben aan mevrouw C, een AMK melding te doen, omdat zij de veiligheid van de kinderen niet kon garanderen. Binnen twee weken bleek dat er weer een uithuiszetting dreigde omdat mevrouw C haar betalingsverplichtingen niet nakwam. Mevrouw C wilde niet langer meewerken aan de schuldhulpverlening en het budgetbeheer, waardoor de coach in de toekomst nieuwe financiële problemen voorzag. Daarnaast wilde mevrouw niet meewerken aan een persoonlijkheidsonderzoek en een belastbaarheidsonderzoek. SoZaWe moest vervolgens op straffe van een korting op de uitkering voor elkaar krijgen dat mevrouw langs zou komen voor deze onderzoeken. Deze afspraken is zij tot vier keer toe niet nagekomen. De gezinscoach heeft hierdoor besloten het traject te stoppen, aangezien mevrouw niet geholpen kon en wilde worden. Ondanks de AMK-melding en een korting op haar uitkering wilde mevrouw C niet langer deelnemen aan het VIG traject. Wat er vervolgens met

mevrouw C en haar gezin is gebeurd is onduidelijk, omdat hier niets over in het dossier staat vermeld.

6.4 Het gezin D: Een voorbeeld van een mislukte VIG interventie

Mevrouw D heeft al eens eerder een VIG traject gevolgd. De aanleiding voor deze interventie was huiselijk geweld, daarnaast was er sprake van grote schulden en de slechte ontwikkeling van haar oudste zoon op school. Die interventie werd negatief afgesloten omdat zij daar niet aan mee wilde werken. Inmiddels is er weer een hele reeks andere hulpverleningsinstanties aan mevrouw D voorbij getrokken, maar ook zij konden haar passieve houding niet doorbreken.

Mevrouw D kreeg vervolgens opnieuw een VIG opgelegd aangezien zij uit haar huis zou worden gezet. Mevrouw D gaf, volgens de gezinscoach, middels onbehoorlijk taalgebruik aan niet mee te willen werken aan een VIG, omdat het dwingende karakter haar niet aanstond en zij niet bereid was om zelf zaken op te pakken. De gezinscoach heeft vervolgens in samenspraak met SoZaWe besloten om mevrouw op te roepen voor een maatregelengesprek, waarna zij direct het PvA (Plan van Aanpak) zou kunnen tekenen.

Mevrouw D kwam echter niet opdagen bij het maatregelengesprek en liet telefonisch aan de gezinscoach weten dat zij niet zeker wist of zij überhaupt wilde tekenen. Toen mevrouw later op de dag toch besloot het PvA te ondertekenen en het maatregelengesprek plaatsvond werd met mevrouw afgesproken dat haar gedrag naar de gezinscoach toe en haar medewerking aan de interventie twee weken later geëvalueerd zouden worden. Mevrouw D beloofde dat zij haar best zou doen en haar volledige medewerking zou verlenen aan de interventie.

Twee weken later kwam de gezinscoach echter tot de conclusie dat mevrouw zich, ondanks het dreigen met een korting op haar uitkering, alsnog aan geen enkele afspraak hield en 'onbehoorlijk' gedrag vertoonde. De gezinscoach heeft daaropvolgend besloten de interventie te beëindigen en heeft aan SoZaWe doorgegeven dat mevrouw gekort diende te worden op haar uitkering.

6.5 Conclusie casussen

Bovenstaande casussen zijn een samengestelde en verkorte weergave van enkele, voor deze scriptie doorgenomen, dossiers. Bij iedere casus zijn de concrete problemen en doelen van de afzonderlijke multiprobleemgezinnen weergegeven en op welke wijze de betreffende gezinscoach het dossier heeft afgesloten. Naar aanleiding van de afsluitrapportages en de eindbeoordelingen door de gezinscoaches kunnen echter wel vraagtekens gezet worden bij de wijze waarop de gezinscoaches tot deze respectievelijke beoordelingen zijn gekomen. Zo is er geen klip en klaar antwoord te geven op de vraag wanneer een interventie als positief of negatief afgesloten mag worden beschouwd. Zo heeft de gezinscoach van het gezin A, 18 van de 21 doelen weten te behalen, maar deze doelen bevonden zich allen in de onderste laag van de piramide van Maslow, de doelen die zich op een hoger niveau bevonden zijn niet behaald en het is de vraag of het multiprobleemgezin in kwestie nu in staat is, zelfstandig, alle na de interventie nog niet verholpen en toekomstige problemen op te lossen. Ook het gezin B is positief afgesloten door de gezinscoach, ondanks het feit dat mevrouw B nog steeds niet al haar afspraken nakwam en de voor haar opgestelde doelen niet behaalde. Daarnaast is er geen actie ondernomen met betrekking tot de overlast die zij veroorzaakte en het onhandelbare kind. Bovendien stond mevrouw B er voor open om een opleiding te volgen en te gaan werken, zij kwam echter in de problemen toen SoZaWe van haar eiste dat zij kinderopvang voor haar kinderen regelde, waardoor haar schulden alleen maar toenamen en zij door haar schuldenlast niet deel mocht nemen aan het werken/leren traject van SoZaWe. Volgens de gezinscoach is deze interventie positief afgesloten, maar de problemen van mevrouw B zijn niet opgelost (zelfs verergerd) en zij is niet in staat gesteld om een opleiding te volgen of te gaan werken. Het is dan ook de vraag of er in dergelijke gevallen dan wel gesproken kan worden van een positief afgesloten interventie. Bij deze voorbeelden blijkt wederom dat er sprake is van arbitraire beslissingen en een gebrek aan controle op de resultaten die behaald worden bij de multiprobleemgezinnen.

Door de, vaak onzorgvuldige, wijze van rapporteren is het niet goed mogelijk om de behaalde resultaten eenvoudig weer te geven daarnaast blijkt regelmatig dat problemen op een hoger niveau in de piramide van Maslow niet of slechts gedeeltelijk (kunnen) worden aangepakt. De gezinscoaches hanteren allen een andere wijze van rapporteren, zo volstaat de ene gezinscoach met bijvoorbeeld één doel op het leefgebied administratie, namelijk het

op orde brengen van de administratie en alle bijbehorende zaken. Een andere coach stelt hiervoor meerdere doelen op zoals het openen van de post, het opbergen in mappen, het weggooien van de geopende enveloppen, de instanties bellen die post sturen etc. Hierdoor ontstaat een onzorgvuldig beeld van het aantal zaken dat een gezinscoach oppakt en met succes weet af te ronden. Deze verschillen in verslaglegging zijn zichtbaar in alle dossiers en op alle leefgebieden. Dit beeld werd tijdens het interview onderschreven door de medewerkers van FlexusJeugdplein. Zo werd reeds eerder omschreven dat de aanpak en wijze van rapporteren per coach verschilt en dat de enige duidelijke richtlijn hieromtrent was dat er volgens de SMART-richtlijnen gerapporteerd moest worden. Uit de dossiers blijkt echter dat de SMART richtlijnen blijkbaar multi-interpretabel zijn en de richtlijnen hierdoor niet nauwkeurig nageleefd worden. Ook het gebrek aan controle hierop komt naar voren uit het interview en is zichtbaar in het ontbreken van commentaar door derden in de opgestelde dossiers. Met name de meetbaarheid, de M in SMART, van de resultaten is discutabel, gezien de slordige wijze van dossiervorming. Daarnaast blijkt, door het grote aantal negatief afgesloten dossiers, dat niet alle getroffen maatregelen en doelen Aanvaardbaar zijn. Bovendien is een groot aantal doelen niet Realistisch, omdat deze niet of binnen de gestelde termijn (Tijdgebonden) behaald (kunnen) worden.

Desgevraagd beaamde één van de geïnterviewde professionals het beeld dat er weinig controle is geweest op de inhoud van de afgesloten dossiers uit de bestudeerde periode. Daarnaast gaf zij aan dat de meetbaarheid niet ten goede is gekomen en dat FlexusJeugdplein geen zicht heeft op multiprobleemgezinnen na afsluiting van de interventie. Er wordt niet bijgehouden of zij wederom in de problemen geraken of dat zij zelfs opnieuw een VIG opgelegd krijgen. Op deze wijze kunnen multiprobleemgezinnen zich na een, op welke wijze dan ook, afgesloten interventie (opnieuw) onttrekken aan de hulpverlening. In het geval van de hierboven beschreven dossiers van de gezinnen C en D is er na het afsluiten van de interventie geen zicht meer op deze gezinnen. In de dossiers staat niet omschreven waar zij naartoe zijn gegaan en of zij überhaupt nog geholpen werden door hulpverleningsinstanties. De professionals konden zich echter wel enkele multiprobleemgezinnen, uit de bestudeerde dossiers, herinneren die inmiddels wederom een VIG opgelegd hadden gekregen. Zij gaven aan dat zij het jammer vonden dat dit niet bijgehouden werd en dat zij pleiten voor andere vormen van vervolghulpverlening, opdat de gezinnen niet weer zo ver afglijden dat zij opnieuw een VIG opgelegd krijgen.

7. Conclusie

In deze scriptie staat het door de gemeente Rotterdam gevoerde revanchistische offensief op multiprobleemgezinnen centraal en hoe dit past binnen het vanaf 2002 veranderende politieke klimaat in deze stad. Onder invloed van een paradigmaverschuiving binnen de politiek zijn er nieuwe, revanchistische initiatieven ontstaan op het gebied van het stedelijk beleid in Rotterdam. Rotterdam diende voortaan de misstanden in de stad tegen te gaan door middel van strengere handhaving en het invoeren van repressieve maatregelen, waarmee deviant gedrag de kop ingedrukt moest worden. Vanaf 2002 werden repressie, preventie en zorg aan elkaar gekoppeld, waardoor nieuwe ideeën omtrent de rechten en plichten van burgers doorgang kregen. Zo verschoof 'het denken over sociale uitkeringen in termen van een recht, naar iets waar een verplichting tegenover staat en vond er een verandering plaats van denken in termen van 'zelfbeschikking' naar meer drang om anders te gaan leven' (van Ostaijen & Tops, 2007: 4). De gemeente trachtte door de jaren heen een 'oproepbare (zelfredzame) buurt te creëren, waarin burgers verantwoordelijkheid voor hun eigen wijk namen. Middels het stimuleren van actief burgerschap en het vergroten van de zelfredzaamheid van Rotterdamse inwoners moest de leefbaarheid en sociale cohesie in wijken verbeterd worden, waardoor de leefbaarheid van de gehele stad vergroot zou worden.

Achter de voordeur aanpak

De 'achter de voordeur aanpak' is één van de nieuwste instrumenten van de gemeente om haar beschavingsoffensief te volbrengen. Eén van de speerpunten van het gevoerde beleid is het thema jongeren en de omstandigheden waarin zij opgroeien. Rotterdam maakt gebruik van een 'signaleringsstelsel' waarmee op basis van statistische gegevens een risico-inschatting wordt gemaakt op basis waarvan eventuele problemen in de opgroeisituatie van kinderen moeten worden ondervangen. Deze regionale database bevat de gegevens van alle Rotterdamse jongeren en de zorgsignalen die omtrent hen zijn binnengekomen. Op het moment dat er meerdere zorgsignalen over een kind zijn binnengekomen kan er een Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen aan de ouders van het kind uit een multiprobleemgezin worden opgelegd. De voorwaarde hiervoor is dat er minimaal één jongere onder de zestien jaar, in het gezin opgroeit en de ouders een bijstandsuitkering ontvangen. Door middel van een VIG wordt getracht de zelfredzaamheid van

multiprobleemgezinnen te vergroten, opdat de kinderen in deze gezinnen in een veilige leefomgeving kunnen opgroeien en de ouders uiteindelijk actief gaan participeren in de samenleving en zij tot oproepbare burgers gevormd kunnen worden die niet onnodig gebruik of misbruik maken van sociale voorzieningen (RMO, 2000: 13).

Problematiek op de leefgebieden

Multiprobleemgezinnen hebben bij aanvang van de interventie, problemen op meerdere leefgebieden tegelijkertijd. Ieder gezin had problemen op het leefgebied administratie, voor het merendeel van de gezinnen werden doelen opgesteld op de leefgebieden scholing/werk en woonsituatie. Ook op het gebied van relaties en gezondheid werd voor een groot aantal van de multiprobleemgezinnen een groot aantal doelen opgesteld. Op de leefgebieden overlast en veiligheid werden het geringste aantal doelen opgesteld.

De VIG is gebaseerd op de behoeftehiërarchie van Maslow (zie figuur 3). Volgens deze theorie kan een mens pas streven naar behoeften hoger in de hiërarchie, nadat aan de lager in de piramide gelegen behoeften voldaan is (Dito et al.,2008: 62). De doelen die opgesteld werden voor de lagere regionen van de piramide van Maslow werden beduidend vaker en eenvoudiger behaald dan de doelen hoger in de piramide. Dit is een logisch gevolg van het feit dat er eerst aan de lagere behoeften in de piramide tegemoetgekomen moet zijn, voordat iemand in staat is aan zijn behoeften/problemen in de hogere regionen in de piramide te werken. Daarnaast lopen de problemen van de multiprobleemgezinnen enorm uiteen. De problemen die betrekkelijk eenvoudig opgelost kunnen worden zijn vaak materieel van aard. Voor de aanpak van schulden liggen bijvoorbeeld kant-en-klare protocollen klaar die opgevolgd dienen te worden. Bij het oplossen van dergelijke problemen hoeft de gezinscoach maar met weinig dimensies rekening te houden. Problemen in de relationele sfeer en gezondheid zijn minder eenvoudig op te lossen. Aan de gezondheid van een persoon kan maar weinig verbeterd worden indien deze ernstig ziek is, of het herstel langzaam gaat. Daarnaast is er in veel gezinnen sprake van een enorme problematiek doordat de gezinsleden getraumatiseerd zijn. Deze gezinnen kunnen binnen afzienbare tijd hun schuldenproblematiek aanpakken en in hun basisbehoeften voorzien, maar psychische problemen zijn niet verdwenen zodra er een gezinscoach voor de deur verschijnt.

Redenen voor vooruitgang of het gebrek hieraan

Naast het feit dat een groot deel van de opgestelde doelen vrij eenvoudig te behalen was, werd een groot deel van de doelen door de gezinscoaches opgelost. Op het leefgebied administratie werden bijvoorbeeld erg veel problemen geconstateerd, die vervolgens door de coach in kaart werden gebracht en opgelost. Bij de multiprobleemgezinnen, waarvan de ouders blij waren met de geboden hulp, werden binnen korte tijd veel problemen opgelost en gaven de cliënten blijk van een voortschrijdend inzicht. Bij andere gezinnen was er wél sprake van tegenstand tegen de hulpverlening en de ontkenning van, door de coach geconstateerde, problemen. Daarnaast was de problematiek zo complex en veelzijdig dat de gezinscoaches niet in staat waren alle problemen aan te pakken. Andere redenen voor het niet behalen van de opgestelde doelen waren het IQ van enkele cliënten, kennis van de Nederlandse taal, afkomst uit een andere cultuur en doorverwijzingen naar andere hulpverleningsinstanties tijdens en na afloop van de interventie.

Drang en dwang

Het gebruik van drang en dwang is een kenmerkend en vernieuwend onderdeel van de VIG, waarmee de gemeente Rotterdam multiprobleemgezinnen aan de slag wil laten gaan met hun problemen, waarna zij niet langer uitkeringsafhankelijk zouden moeten zijn. Deze op re-integratie en sociale activering gerichte interventie is een stok achter de deur voor multiprobleemgezinnen tijdens de interventie. Het gebruik van dwang is noodzakelijk om überhaupt achter de voordeur van de zorgmijdende multiprobleemgezinnen te kunnen komen, daarnaast wordt er tijdens het gehele traject gebruik gemaakt van drang om de gezinsleden te motiveren aan de slag te gaan met hun problemen. Het gebruik van drang en dwang maatregelen wordt vanuit artikel 9 van de WBB gelegitimeerd. Op basis van dit artikel kan de gemeente zichzelf het recht toekennen iemand met een bijstandsuitkering te korten op zijn inkomen. Daarnaast biedt hetzelfde artikel de basis voor het beschermen van de kinderen in multiprobleemgezinnen. Er kan een ondertoezichtstelling opgelegd worden of zelfs in samenwerking met de woningbouwvereniging een uithuisplaatsing bewerkstelligd worden. Op het moment dat een multiprobleemgezin niet langer wenst mee te werken aan de interventie kan er opnieuw teruggerepen worden op het gebruik van dwang. Door te dreigen met of het toepassen van korting op de uitkering of het doen van AMK meldingen, waardoor de kinderen uit het gezin gehaald kunnen worden. Deze methode zorgt voor een

extra prikkel om alsnog mee te werken aan de interventie. Anderzijds kan er dermate veel druk uitgaan van deze maatregelen dat gezinnen zich volledig uit het zicht van de hulpverlening gaan begeven. Bij 10 van de 33 multiprobleemgezinnen is in het dossier beschreven dat er gebruik is gemaakt van dwangmiddelen gedurende de interventie. Bij twee van deze gezinnen heeft dit een positief effect gehad op de wijze waarop de interventie is afgesloten. Bij zes gezinnen is de interventie na het, dreigen met, het gebruik van dwangmiddelen negatief afgesloten. Tot slot zijn twee gezinnen door het gebruik van drang en dwang uitgevallen, voordat de interventie daadwerkelijk van start ging.

Toch kan gesteld worden dat het gebruik van drang en dwang een uitstekend middel is om zorgmijdende multiprobleemgezinnen toegankelijk te maken voor hulpverlening. Bij 25 van de 33 multiprobleemgezinnen is het de hulpverlening gelukt achter de voordeur te komen en (een deel) van de problemen die de gezinnen hebben op te lossen. Doordat multiprobleemgezinnen er continu aan herinnerd worden dat het een verplicht traject is en wat de consequenties zijn als zij niet meewerken, kan de hulpverlening achter de voordeur van deze gezinnen komen. Vervolgens kan er gewerkt worden aan de vergroting van de zelfredzaamheid van de gezinnen. Door de continue controle van de gezinscoach, het creëren van rust in het gezin en het aanleren van nieuwe vaardigheden wordt getracht de gezinnen minder afhankelijk en passief te maken. Aan het einde van de interventie moet een gezin zelfredza(a)m(er) zijn en actief gaan deelnemen aan de maatschappij.

In de bovenstaande vier alinea's zijn de antwoorden op de deelvragen reeds geformuleerd. Op grond van deze informatie en de in deze scriptie uiteengezette onderzoeksresultaten kan nu een antwoord geformuleerd worden op de onderzoeksvraag die luidde:

Hoe wordt zelfredzaamheid en actief burgerschap van Rotterdamse multiprobleemgezinnen door de VIG aanpak van de gemeente Rotterdam bewerkstelligd?

De onderzoeksvraag zal in twee delen gesplitst worden om tot een zo duidelijk mogelijk beantwoording van deze vraag te kunnen komen.

Hoe wordt zelfredzaamheid van Rotterdamse multiprobleemgezinnen door de VIG aanpak van de gemeente Rotterdam bewerkstelligd?

In de huidige 'sociale investeringsstaat' zet de overheid het als haar taak om burgers te ondersteunen bij het bereiken van zelfredzaamheid volgens de socioloog Schuyt (in Tonkens en Verplanke, 2002: 244). Burgers moeten in staat gesteld worden hun verantwoordelijkheid te nemen en te emanciperen, waarbij rechten tegenover plichten gesteld worden. Een burger heeft recht op een uitkering, maar moet als tegenprestatie opleidingen volgen en actief op zoek naar werk gaan. Tonkens (in Verplanke, 2002: 246) maakt een onderscheid tussen spontane sociale zelfredzaamheid en geleide sociale zelfredzaamheid. Spontane zelfredzaamheid komt tot uiting als burgers niet geremd worden door bureaucratie en professionals, bij geleide zelfredzaamheid wordt er juist gepleit voor een actieve aanpak door de overheid en professionals. Bij het huidige Grotestedenbeleid is sprake van geleide individuele en sociale zelfredzaamheid, waarbij er vanuit wordt gegaan dat mensen niet uit zichzelf zelfredzaam zijn, maar zelfredzaam moeten worden gemaakt. Waarbij met individuele gestuurde zelfredzaamheid wordt bedoeld, dat het individu voor zichzelf kan zorgen en geen gebruik of misbruik zal maken van sociale voorzieningen.

De gemeente probeert dit te bewerkstelligen door, door middel van dwang, multiprobleemgezinnen bereikbaar te maken voor de hulpverlening zodat de gemeente, in de vorm van de hulpverlening, achter de voordeur van deze gezinnen kan komen. Zodra de gezinnen gedwongen zijn mee te werken aan de aan hen opgelegde interventie moeten zij letterlijk de controle over hun (wanordelijke) leven in handen van de hulpverleners leggen. Er wordt vanaf dat moment een dossier aangelegd waarin ieder gezinslid besproken wordt en welke problemen zij hebben. Het is de bedoeling dat deze problemen binnen zes maanden opgelost worden, waarbij alle gezinsleden vaardigheden leren van de gezinscoaches en eventuele andere hulpverleners. Er wordt gestart met het laagste niveau van de piramide van Maslow, waarin de meest basale levensbehoeften benoemd zijn, waarna er steeds weer gestreefd wordt naar de volgende lagen in de piramide. De coach zorgt er aan het begin van de interventie voor dat er rust gecreëerd wordt in het huishouden, daarna wordt er ingezet op het leren van vaardigheden en wordt er bekeken of de gezinsleden langzaam de controle kunnen terugkrijgen over hun leven en is het de bedoeling dat zij uiteindelijk richting werk of een opleiding geleid worden. De multiprobleemgezinnen moeten op deze wijze zelfredzaam gemaakt worden en moeten na afloop van de interventie in staat zijn zichzelf te kunnen redden in de maatschappij.

Hoe wordt actief burgerschap van Rotterdamse multiprobleemgezinnen door de VIG aanpak van de gemeente Rotterdam bewerkstelligd?

Met de opkomst van de individualisering, kwam het gemeenschapsgevoel van Nederlanders in verval. De Nederlandse overheid heeft vervolgens actie ondernomen om dit tegen te gaan, aangezien de politiek haar beleid anders niet kan uitvoeren. Burgerschap verwijst namelijk naar het vermogen en de bereidheid om zich op één of meer gebieden van het maatschappelijk leven in te zetten voor de publieke zaak volgens Van den Brink & de Ruijter (2003: 41). De Nederlandse politiek roept daarom op tot actief burgerschap, waarbij burgers niet alleen trouw zijn aan de wetten in dit land, maar dat zij ook de verantwoordelijkheid nemen om bij te dragen aan het gemeenschappelijke leven, oftewel responsabilisering. De overheid heeft sinds de opkomst van Pim Fortuyn, veiligheid en burgerschap hoog op de politieke agenda staan. Door middel van het stimuleren van burgerschap zal de burger deelnemen aan het maatschappelijk leven en zorg dragen voor de veiligheid en leefbaarheid van zijn leefomgeving. Op deze wijze probeert de overheid, door het heropvoeden van burgers, de veiligheid en sociale cohesie in steden te verbeteren. Maar om tot collectieve zelfredzaamheid en collectieve oproepbaarheid te komen, moet een burger allereerst individueel zelfredzaam zijn (Tonkens, 2002: 24). De zelfredzaamheid van burgers moet volgens beleidsmakers vergroot worden, zodat zij uiteindelijk actief gaan participeren in de samenleving en zij tot oproepbare burgers gevormd kunnen worden. Op deze wijze zal de burger gaan bijdragen aan de leefbaarheid en veiligheid in zijn leefomgeving. Daarnaast zou een verantwoordelijk burger volgens de RMO (2000: 13) niet onnodig gebruik of misbruik maken van sociale voorzieningen en actief mee gaan denken over publieke voorzieningen. De VIG wordt ingezet om multiprobleemgezinnen her op te voeden door het goede voorbeeld te geven, daardoor zullen zij zichzelf uiteindelijk kunnen gaan ontplooien. De kinderen in multiprobleemgezinnen zouden door VIG kunnen gaan inzien dat ook zij in staat zijn om in hun eigen behoeften te voorzien en zullen in de toekomst kunnen gaan streven naar zelfredzaamheid als zij zelf een gezin gaan stichten. Op deze wijze moet voorkomen worden dat problemen van generatie op generatie doorgegeven worden en iedere generatie opnieuw uitkeringsafhankelijk zal zijn en een eventueel risico vormt voor de samenleving. Daarmee zou gesproken kunnen worden van een volmaakt revanchistisch offensief.

Uit het voorgaande blijkt, dat niet alleen de onderzoeksvraag, maar óók het doel van de VIG tweeledig is. In de huidige 'sociale investeringsstaat' moeten multiprobleemgezinnen allereerst individueel zelfredzaam zijn, om tot een collectieve zelfredzaamheid en collectieve oproepbaarheid te kunnen komen. Kortom; door middel van het stimuleren van het actieve burgerschap, zal de burger deelnemen aan het maatschappelijke leven en zorgdragen voor de veiligheid en leefbaarheid van zijn leefomgeving. Op deze wijze probeert de overheid, middels het heropvoeden van burgers, de veiligheid en leefbaarheid in steden te verbeteren.

Met de VIG als instrument probeert de gemeente Rotterdam achter de voordeur van multiprobleemgezinnen te komen. Zij worden met behulp van hulpverlening, die gebruik maakt van drang en dwang, heropgevoed tot zelfredzame burgers. Het uiteindelijke doel van de interventie is dat deze burgers weer deel gaan nemen aan het maatschappelijke leven. Dit moet uiteindelijk tot uiting komen in het niet langer uitkeringsafhankelijk zijn van de multiprobleemgezinnen en dat zij een bijdrage leveren aan het maatschappelijk leven. Deze 'maatschappelijke activering' moet er uiteindelijk toe bijdragen, dat de multiprobleemgezinnen niet langer overlast veroorzaken en gaan bijdragen aan de leefbaarheid in steden.

Op grond van de onderzoeksresultaten in de hoofdstukken vier, vijf en zes kan geconcludeerd worden, dat het niet mogelijk is eenduidige uitspraken te doen over de resultaten van de VIG, het gebruik van drang en dwang en de eventuele vergrote zelfredzaamheid van de multiprobleemgezinnen.

Door het ontbreken van een duidelijke beschrijving van wat er exact onder zelfredzaamheid verstaan wordt en wat de criteria zijn voor volledige zelfredzaamheid, is het niet mogelijk uitspraken te doen over in hoeverre de zelfredzaamheid van de multiprobleemgezinnen vergroot is. De hulpverleners van FlexusJeugdplein zijn reeds tevreden als een multiprobleemgezin weer bereikbaar is voor de hulpverlening en zij weten op welke instanties zij een beroep kunnen doen als zij hulp nodig hebben. Uitgaande van de doelstellingen van de gemeente is het echter de bedoeling dat multiprobleemgezinnen dermate zelfredzaam zijn dat zij niet langer afhankelijk zijn van sociale voorzieningen en zich zullen ontplooiën tot oproepbare burgers. Hieruit blijkt dat er verschillen zijn waar te nemen in het niveau van de gewenste bereikte zelfredzaamheid.

Door het ontbreken van een nulmeting bij aanvang van de interventie, een duidelijke dossieropbouw en een eenduidige wijze van registratie is het niet mogelijk tot een concrete conclusie te komen wat betreft de bereikte zelfredzaamheid van de multiprobleemgezinnen. In de bestudeerde dossiers verschilt de bereikte zelfredzaamheid per gezin. Zo kon het ene gezin zonder een enkele vorm van vervolghulpverlening verder, andere gezinnen kregen wèl vervolghulpverlening die erg kon verschillen qua intensiteit. Weer andere gezinnen zijn juist uit het zicht van de hulpverlening verdwenen of wederom teruggekomen met een indicatiestelling voor een nieuwe VIG. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het ene gezin wèl aan zelfredzaamheid gewonnen heeft en wellicht op den duur ook weer sociaal geactiveerd kan worden, terwijl andere gezinnen continu begeleiding nodig zullen blijven hebben, aangezien zij niet in staat zijn om voldoende voor zichzelf te zorgen.

Concluderend kan gesteld worden dat er gezinnen zijn die aan het einde van de interventie genoeg vaardigheden hebben ontwikkeld om zichzelf te kunnen redden. Het merendeel van de gezinnen heeft aan het einde van de interventie nog steeds hulp nodig, maar zij kunnen met behulp van de vervolghulpverlening blijven werken aan hun problemen. Een ander deel van de multiprobleemgezinnen onttrekt zich echter volledig aan de zorgverlening en daarmee aan het toezicht van de gemeente. Hiermee lijkt het hogere doel van de interventie, namelijk de sociale en maatschappelijke activering van multiprobleemgezinnen ook te mislukken. Aan het einde van de VIG is slechts een enkeling richting werk of een opleiding geholpen. Door de verschillende opvattingen die heersen over de te bereiken zelfredzaamheid kunnen er ook geen concrete uitspraken gedaan worden over het nut van het gebruik van drang en dwang. Iedere gezinscoach past op een andere wijze drang toe en ook het moment en de wijze waarop dwang wordt toegepast verschilt per coach. Er lijkt hierbij sprake te zijn van een arbitraire werkwijze bij het toepassen van drang en dwang, waarmee de gezinscoach zelf invloed heeft op het eindresultaat van de door hemzelf/haarzelf beoordeelde interventie. Het gebrek aan controle op de dossiers, de opbouw en de inhoud hiervan maakt het vrijwel onmogelijk een oordeel te vellen over de werkzaamheid van drang- en dwangmiddelen in het algemeen en de toepassing ervan bij specifieke situaties.

Om tot een duidelijke resultaatmeting te kunnen komen in toekomstig onderzoek en bij de beoordeling van de werkzaamheid van interventies is het noodzakelijk dat de wijze van

dossiervorming drastisch aangepast zal worden en er meer controle zal komen op het functioneren van en de dossiervorming door gezinscoaches. Zij kunnen vrijwel autonoom beslissingen nemen over de hulpverlening aan een multiprobleemgezin, zij vormen hun eigen dossiers waar nauwelijks controle op is en beoordelen vervolgens hun eigen werk. Er moet in de toekomst sprake zijn van duidelijke richtlijnen volgens welke de doelen voor een multiprobleemgezin opgesteld worden, de dossiervorming moet door iedere gezinscoach op gelijksoortige wijze plaatsvinden en de dossiers moeten door eenieder met dezelfde regelmaat en nauwgezetheid bijgehouden worden. Op deze wijze kan er een betere controle plaatsvinden op de dossiervorming en kan het eindresultaat eenvoudig gecontroleerd worden door derden, dit zou de professionaliteit van hulpverleningsinstanties ten goede komen en voorkomt (de schijn van) belangenverstremming.

Daarnaast is het van belang dat multiprobleemgezinnen na beëindiging van hun VIG nog een periode gevolgd worden. Op deze wijze wordt duidelijk of en hoeveel de multiprobleemgezinnen daadwerkelijk aan zelfredzaamheid gewonnen hebben. Zullen zij uiteindelijk actief gaan deelnemen aan het maatschappelijk leven of hebben zij juist nog een tijd een mildere vorm van hulpverlening nodig of komen zij binnen afzienbare termijn weer terug voor een VIG. Bovendien kan de veiligheid en ontwikkeling van de kinderen in een multiprobleemgezin op dergelijke wijze beter in de gaten gehouden worden en kunnen eventuele bedreigingen voor de veiligheid van een kind eerder ondervangen worden. De VIG is een goede eerste stap in de richting van zelfredzaamheid, maar door de zwaarte van de problematiek en de lengte van de interventie, kunnen de multiprobleemgezinnen nooit binnen de duur van de interventie naar de bovenste regionen van de piramide van Maslow groeien en daarmee het door de overheid gewenste actieve burgerschap aan de dag leggen.

Literatuurlijst

Baartman, H. (1988). Intensieve thuishulp voor multiprobleemgezinnen. *Nederlands tijdschrift voor opvoeding, vorming en onderwijs*, Vol.4, Issue 6, p 310-322.

Bergeijk, E. van, Kokx, A., Bolt, G. & Kempen, R. Van. (2009). *Helpt herstructurering? Effecten van stedelijke herstructurering op wijken en bewoners*. 0(0), 1-271.

Boutellier, J.C.J. & Steden, R. Van. (2008). *Veiligheid en burgerschap in een netwerksamenleving*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Brink, G. van den & Ruijter, D. Den. (2003). *Bestuurlijk advies inzake burgerschap onder migranten in Rotterdam*. Kenniscentrum Grote Steden.

Doorn, L. (2004). *Outreachend werken: praktijkervaringen van 10 experimentele projecten*. Arnhem: Hoogland en zoon.

Engbersen, G.B.M., E. Snel en A. Weltevrede. (2005). *Sociale herovering in Amsterdam en Rotterdam. Één verhaal over twee wijken*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

GGD Rotterdam. Factsheet (december 2011). *Rotterdam maakt werk van verbetering gezinsinterventies*. Rotterdam: GGD Rotterdam-Rijnmond.

Gemeente Rotterdam. Bestuursdienst. (2003). *Rotterdam zet door: op weg naar een stad in balans*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

Gemeente Rotterdam. Bestuursdienst. (2011). *Staat van Rotterdam 2011*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

Gemeente Rotterdam. College van Burgemeester en Wethouders. (2002). *Het nieuwe elan van Rotterdam... en zo gaan we dat doen: collegeprogramma 2002-2006*. Rotterdam: Het College van Burgemeester en Wethouders.

Gemeente Rotterdam. (2007). *Ieder Kind Wint in Rotterdam. Actieprogramma risicojeugd 2007-2010*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

Gemeente Rotterdam. (2007). *Impuls-, opvoed en gezinsondersteuning in Rotterdam*. GGD Rotterdam- Rijnmond: Gemeente Rotterdam.

Gemeente Rotterdam. (2006). *Samen werken aan veiligheid: voorkomen en handhaven 2006-2010, Vijfjarenactieprogramma veilig, Rotterdam 2006-2010*. Programmabureau Veilig; Rotterdam.

Heuves, M en C. Bartelink. (2010, april). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen (VIG)'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. verkregen op 19-03-2012 van www.nji.nl

Lans, J. van der, Medema, N., Räkens, M. (2006). *Bemoeien werkt: naar een pragmatisch paternalisme in de sociale sector*. Amsterdam: van Genneep.

Nicis Institute. (2009). *Eerste hulp bij sociale stijging. Een literatuuronderzoek naar 'Achter de Voordeur' aanpakken*. Den Haag. December 2009.

Ostaaijen, J.J.C. van, & Tops, P.W. (2007). De erfenis van vier jaar Leefbaar Rotterdam. *Justitiële verkenningen*, 33(2), 21-30.

Productomschrijving; 'de Woonschool', verkregen op 1 februari 2013, van http://www.radaruitvoering.nl/producten/de_woonschool/88.

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2000) *Aansprekend Burgerschap. De relatie tussen de organisatie van het publieke domein en de verantwoordelijkheid van burger. Advies 10*. Den Haag : SDU.

Smith, N. (1996). *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*. New York: Routledge.

Smith, N. (2002). New globalism, new urbanism: gentrification as global urban strategy. *Antipode*, 34 (3), 427 – 450.

Steketee, M. & Vandenbroucke, M. (2010). *Typologie van een strategische aanpak van multiprobleemgezinnen. Een studie in het kader van klein maar fijn - CEPHIR*. Verwey-Jonker instituut: Utrecht

Uitermark, J. & Duyvendak, J.W. (2008). Civilising the City: Populism and Revanchist Urbanism in Rotterdam. *Urban Studies*, 45(7), 1485-1503.

Uitermark, J., Duyvendak, J.W. & Kleinmans, R. (2007). "Gentrification as a Governmental Strategy: Social Control and Social Cohesion in Hoogvliet, Rotterdam" *Environment and Planning A*, 39(1), 125-141.

Verplanke, L., R. Engbersen, J.W. Duyvendak, A. Sprinkhuizen, E. Tonkens en K. van Vliet (red.) (2002) *Open deuren. Sleutelwoordenboek lokaal sociaal beleid*. NIZW/Verwey-Jonker Instituut, Utrecht.

VROM. (2004.) *Leefbaarheid van wijken*, verkregen op 19-03-2012 te downloaden van www.vrom.nl.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2002). *Eigentijds Burgerschap*. Den Haag: Sdu.

Bijlage 1 : Lijst van afkortingen

AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
ASVZ	Algemene Stichting tot Verzorging en verpleging van Zwakzinnigen
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BBKN	Beschermings Bewind Kantoor Nederland
BJZ	Bureau Jeugdzorg
CB	Consultatiebureau
CIZ	Centrum Indicatieorgaan Zorg
CJG	Centrum Voor Jeugd en Gezin
CVD	Centrum voor Dienstverlening Rotterdam
DOSA	Deelgemeentelijke Organisatie Sluitende Aanpak
FJP	FlexusJeugdplein
FWRR	Stichting Flexibel Wonen Rotterdam Rijnmond
GGD	Gemeentelijke Gezondheids Dienst
GGZ	Geestelijke Gezondheids Zorg
IB	Intern Begeleider (op school)
IPT	Intensieve Pedagogische Thuishulp
JL	Jongerenloket
KBR	Kredietbank Rotterdam
LTHG	Lokaal Team Huiselijk Geweld
LZN	Lokaal Zorgnetwerk
MPH	Meldpunt Preventie Huisuitzetting
OTS	Onder Toezicht Stelling (rechterlijke macht)
PTSS	Posttraumatische stressstoornis
PvA	Plan van Aanpak

Riagg	Regionale Instituten voor Geestelijke Gezondheidszorg
RMPI	Rotterdams Medisch Pedagogisch Instituut. Tegenwoordig staat RMPI voor: psychiatrisch psychotherapeutisch centrum voor kind, jeugd en gezin.
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
SMW	Sociaal Maatschappelijk Werk
SoZaWe	Sociale zaken en werkgelegenheid
ST	Sociaal Team
SWF	Stichting Welzijn Feijenoord
VIG	Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen
WSG	William Schrikker Groep - Jeugdbescherming
WSNP	Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen

Bijlage 2 : Aantal doelen en scores per gezin

Gezin	Totaal aantal doelen	Aantal A scores	Percentage volledig behaalde doelen	Aantal B scores	Percentages deels/nog lopende doelen t.o.v. totale aantal doelen	Aantal C scores	Percentage niet behaalde doelen
1	17	10	58.8 %	7	41.2 %	0	-
2	9	7	77.8 %	2	22.2 %	0	-
3	14	11	78.6 %	3	21.4 %	0	-
4	22	16	72.7 %	6	27.3 %	0	-
5	27	25	92.6 %	1	3.7 %	1	3.7 %
6	7	6	85.7 %	2	28.6 %	1	14.3 %
7	8	5	62.5 %	2	25.0 %	1	12.5 %
8	17	14	82.4 %	1	5.9 %	2	11.8 %
9	19	7	36.8 %	0	-	12	63.2 %
10 *	16	11	68.8 %	1	6.3 %	1	6.3 %
11	26	19	73.1 %	0	-	7	27.0 %
12	24	3	12.5 %	9	37.5 %	12	50.0 %
13	-	-	-	-	-	-	-
14	14	7	50.0 %	3	21.4 %	4	28.6 %
15	-	-	-	-	-	-	-
16	15	6	40.0 %	4	26.7 %	5	33.3 %
17	7	6	85.7 %	0	-	1	14.3 %
18	8	6	75.0 %	1	12.5 %	1	12.5 %
19	-	-	-	-	-	-	-
20	11	10	90.9 %	1	9.1 %	0	-
21	8	7	87.5 %	0	-	1	12.5 %
22	83	63	75.9 %	11	13.3 %	9	10.8 %
23	42	31	73.8 %	0	-	11	26.2 %
24	11	5	45.5 %	5	45.5 %	1	9.1 %
25	13	8	61.5 %	4	30.8 %	1	7.7 %
26	9	7	77.8 %	1	11.1 %	1	11.1 %
27	17	8	47.1 %	8	47.1 %	1	5.9 %
28	13	11	84.6 %	1	7.7 %	1	7.7 %
29	21	18	85.7 %	3	14.3 %	0	-
30	31	6	19.4 %	20	64.5 %	5	16.1 %
31	8	8	100 %	0	-	0	-
32	21	19	90.5 %	2	9.5 %	0	-
33	43	42	97.7 %	0	-	1	2.3 %
34	51	35	68.6 %	9	17.6 %	7	13.7 %
Gem. aantal doelen	20.4	14.01	69.7 %	3.5	16.2 %	3.8	11.7 %
Totaal	632	437	69.2 %	107	16.9 %	87	13.8%

*Tijdens de interventie zijn er drie doelen weggevallen bij dit gezin